

ungdomsforskning

nr. 3 - oktober 2002

UNGE OG RISIKO

J De er i høj grad opmærksomme på rygningens uheldige konsekvenser. Men alligevel ryger de.

ungdomsforskning
Unge og risiko
nr. 3 - oktober 2002

Citat på forside
Liselotte Ingholt,
artikel side 8, "Rygefællesskaber"

Udgiver
Center for Ungdomsforskning

Ansvarshavende
Birgitte Simonsen

Redaktør
Niels Ulrik Sørensen
nus@ruc.dk

Redaktionssekretær
Liselotte Klint

Layout
Liselotte Klint

ISSN 1602-0324

Tryk
Glumsø Bogtrykkeri A/S
Miljøcertificeret efter ISO 14001

Copyright
Center for Ungdomsforskning

INDHOLD

- 4 Redaktøren**
4 Risikabelt
Af Niels Ulrik Sørensen
- 5 Fokus på unge og risiko**
5 Unge i risikosamfundet
Af Niels Ulrik Sørensen
- 8 Rygefællesskaber
Af Liselotte Ingholt
- 14 Med speederen i bund
Af Kevin Mogensen
- 17 Den pædagogiske myte - interview med Søren Magnussen
Af Michael Voss
- 23 Når sammenhængen brister
Af Lilian Zøllner
- 29 Kropskontrol
Af Karen Bro og Theresa Abegg
- 35 En tredje vej - interview med Morten Nissen
Af Michael Voss
- 39 Bøger**
39 Nye forskningsrapporter om unge
Af Niels Ulrik Sørensen
- 41 Kommentaren**
41 Skolastisk skolede skolelærere
Af Henrik Hersom Jensen

Risikabelt

Det er risikabelt at vælge. Meget risikabelt. Ikke mindst når man er ung og skal træffe en række valg, der har afgørende betydning for ens fremtidige liv. Ungdomsforskning tager denne gang fat om unge og risiko.

I gamle dage troede man på skæbnen. Skæbnen var en uregerlig størrelse, man ikke sådan kunne gøre noget ved. Den var bestemt af naturkræfterne eller guderne. Skæbnen var udenfor individuel rækkevidde.

I dag tror de færreste på skæbnen. Godt nok er de fleste klare over, at det enkelte menneske ikke har fuld kontrol over sit liv. At sygdomme, ulykker og andre ting, som individet ikke er herre over, med et slag kan ændre livet.

Alligevel er det en udbredt opfattelse, at individet har en vis indflydelse på, hvordan dets liv udarter sig. At individet er med til at skabe sit eget liv.

Nutidens globaliserede samfund skaber nogle nye betingelser for individernes livsprojekter. Globaliseringen bryder op og flytter rundt. Traditioner og livsformer, der for en generation siden forekom naturlige og uomgængelige, forsvinder. Og nye traditioner og livsformer bliver født.

I det globaliserede samfund er der ingen grænse for, hvordan individernes kan skabe deres liv. Mængden af valgmuligheder er uendelig. Men – for der er et ”men” – ikke alle har lige gode forudsætninger for at udnytte disse muligheder. For nogen er de mange muligheder direkte et problem. Det gælder jo om at vælge rigtigt. Og hvad nu hvis man vælger forkert? Så er man jo selv ude om det. Så er man selv skyld i sin ulykke.

Det er risikabelt at vælge. Meget risikabelt. Ikke mindst når man er ung, hvor man skal træffe en række valg, der har afgørende betydning for ens fremtidige liv.

Unge lever med risikoen tæt inde på livet. Risikoen for at satse på den forkerte hest. Risikoen for at vælge forkert. Og dermed risikoen for at være skyld i sin egen ulykke.

Dette nummer af *Ungdomsforskning* sætter fokus på unge og risiko. I syv artikler belyses unge i forskellige risikosituationer. Der tages fat om så forskellige ting som rygning, selvmord og spiseforstyrrelser.

Som sædvanlig er artiklerne skrevet af folk, der har problemstillingen oppe under neglene: praktikere, forskere og andre, som arbejder med unge og risiko. Som noget nyt bringer *Ungdomsforskning* tillige en række interviewbaserede artikler om unge og risiko.

Udover artiklerne om unge og risiko indeholder magasinet en kritisk kommentar om den nye læreruddannelse samt en introduktion til to nye forskningsrapporter om unge.

Det er ikke uden risiko at læse artiklerne i *Ungdomsforskning*. Du risikerer at blive klogere.

Niels Ulrik Sørensen
Redaktør af Ungdomsforskning

FOKUS PÅ UNGE OG RISIKO

Unge i risikosamfundet

Unge har aldrig haft så mange valgmuligheder som nu. Men de træffer valgene i et samfund, hvor konsekvenserne af deres valg er mere usikre end nogensinde før. Hvor forhold, de ikke selv er herre over, kan ændre deres livssituation med et slag. "Risikosamfundet", kaldes det. Ungdomsforskning sætter i en række artikler fokus på unge i risikosamfundet. Redaktør Niels Ulrik Sørensen giver her en introduktion til artiklerne.

Af Niels Ulrik Sørensen

"Gå i lære i en bank – så er din fremtid sikret".

Det kunne man uden at blinke sige til unge på tærsklen til voksenlivet for få årtier siden. En læreplads i en bank var den lige vej til et livslangt arbejdsliv bag skranken eller andetsteds i banken. Den lige vej til en tryk og god fremtid uden megen slinger i valsen.

Sådan er det ikke længere. Siden dengang har bankverdenen oplevet traumatiske prikkelrunder, lukninger af lokale filialer og store omfattende fusioner. Det unge menneske, der går i banklære i dag, kan end ikke vide sig sikker på, at banken eksisterer om fem år.

"Totalt normalt kaos"

Den engelske sociolog Scott Lasch skriver rammende, at vi i dag befinder os i et "totalt normalt kaos". Kaos er altså ikke bare normalt – men *totalt* normalt.

Institutioner, der tidligere skabte orden i vores liv, mister mere og mere indflydelse. Selv nationalstaten taber terræn. Globaliseringen vinder indpas i flere og flere områder af vores liv.

Fald på de internationale aktiemarkeder påvirker de danske husholdninger lige så meget som finansloven. På samme måde er det med miljøet, som staten heller ikke kan kontrollere. En uheldig vindretning under et uheld på et a-kraftværk i Polen kan føre til en økologisk katastrofe i Danmark.

Vi er viklet ind i globale processer, som vi ikke selv er herre over. Livet er uforudsigeligt. Kaos er normalt. Totalt normalt.

Ikke magtesløse

Men selvom vi er kastet ind i globaliseringen, er vi ikke magtesløse. Vi har en indflydelse på, hvordan vore liv udarter sig.

I en global tid er færre og færre ting givet på forhånd. Flere områder af livet er blevet genstand for valg. Valg, som vi selv må træffe. Og valg, som øver indflydelse på vore liv.

Men vore valg er ufuldstændige. Vores indflydelse er ufuldstændig. Den verden, vore valg retter sig imod, er ikke den samme i morgen, som den er i dag. Det er derfor umuligt at forudsige konsekvenserne af vore valg på forhånd.

Unge i risikosamfundet

Den tyske sociolog Ulrich Beck har kaldt nutidens samfund for et "risikosamfund".

Risikosamfundet er netop et samfund, hvor der er en masse at vælge imellem. Men hvor hvert valg er belagt med en risiko. Hvor man aldrig kan vide sig sikker.

Det har ikke mindst betydning for de unge, der er i en fase af livet, hvor de må træffe valg, der påvirker dem resten af livet: Valg af uddannelse, karrierevej etc.

"I dag ser det ud til, at jeg kan få et job, hvis

jeg læser til ingeniør. Men hvem ved, om der er brug for ingeniører, når jeg er færdig? I dag ser det ud til at være en god investering at låne penge til en toværelses studentlejlighed. Men hvem ved, om boligmarkedet krakker næste år?"

Det kan være svært for de unge i risikosamfundet at vælge. Ikke desto mindre forventes det hele tiden af dem, at de vælger. Og at de vælger rigtigt.

Det er en kæmpe opgave. Større og mere udmattende end ældre generationer kan fatte.

Umuligt at vælge risiko fra

De følgende seks artikler sætter fokus på, hvordan unge håndterer risikosamfundet.

Nogle af de omtalte unge er endt på et sidespor. Risikosamfundet har simpelthen været for stor en udfordring for dem. Så stor, at de ender med at træffe valg, der fører dem ud i ekstremt risikofyldte situationer. Andre af de omtalte unge havner i risikosituationer, som synes mindre drastiske.

Fælles for de unge i artiklerne er dog, at de træffer valg, som sætter dem i situationer, der på den ene eller anden måde er risikable. Dels fordi det er umuligt at vælge risiko fra. Men også fordi det nogen gange kan være svært at overskue, hvilke valg der rummer stor risiko, og hvilke valg der rummer lille risiko. Og selv i tilfælde, hvor man rent faktisk kan overskue det, er der andre ting, der gør, at man trods sin viden om risiko – og kaster sig ud i den.

Risiko – ikke én ting

Det gælder fx pigerne i artiklen "Rygefællesskaber", der er skrevet af cand. mag. Liselotte Ingholt. De ved alle sammen godt, at det er farligt at ryge. Når de alligevel begynder at ryge, skyldes det, at rygningen udgør limen i mange af de unges fællesskaber. Rygningen er let at samles om – det er let at blive en del af et rygefællesskab. Og det tæller åbenbart mere end risikoen ved røg.

De unge drenge i forskningsmedarbejder Kevin Mogensens artikel "Med speederen i bund" ved også godt, at det kan være farligt at køre stærkt. Ikke desto mindre føler de sig stærkere og sikrere, når de kører stærkt i deres biler, end de gør i mange andre situationer. De unges subjektive oplevelse af risiko ikke altid er lig de objektive risici, der er ved fx at trykke speederen i bund.

En håndgribelig risiko

Nogle unge lever med en risiko, der er helt håndgribelig. Risikoen for vold. Det gælder ikke mindst unge i de halv- og helkriminelle bander, der findes visse steder i de danske byer. I interviewet "Den pædagogiske myte" afviser Søren Magnussen fra Vilde Læreprocesser, at unge fra de etniske minoriteter er særligt disponerede for at havne i bander på grund af deres etniske og religiøse tilhørsforhold. Nu – ligesom tidligere – havner unge i bander, fordi de har oplevet fattigdom, arbejdsløshed og psykiske lidelser. Det er dem, der er i risikozonen.

Flere og flere unge havner i en situation, hvor de forsøger at tage deres eget liv. Men ikke alle unge er i farezonen. I artiklen "Når sammenhængen brister" skriver leder af Center for Selvmordsforskning, Lilian Zøllner, at især er unge, der har været udsat for traumatiske oplevelser – som selvmord i familien og anbringelse udenfor hjemmet, er i risikogruppen. Men andre ting spiller også ind. Belastningen med at stå alene med store beslutninger i livet – noget flere og flere unge oplever – øger risikoen.

Kulturelt betinget

Frygten for fiasko tynger mange unge. De har mange muligheder – men kun sig selv at bebrejde, hvis det går galt. Det skaber et øget behov for kontrol over tilværelsen – og så kaster flere og flere unge sig over kroppen som et afgrænset mål for kontrol. I artiklen "Kropskontrol" skriver terapeuterne Karen

Bro og R. Theresa Abegg, hvordan det kan ende i spiseforstyrrelser. Stadig flere har en risikoadfærd – og antallet af spiseforstyrrelser er i vækst. Og det hænger ikke mindst sammen med de herskende kropsidealer i vores kultur, der hylder den magre krop og gør den til centrum i de unges kontrolprojekt.

Unge valg af risikable projekter spiller altså sammen med den måde, som vores kultur er skruet sammen på. Det gælder også unges valg af rusmidler. I interviewet ”En tredje vej” understreger psykolog og forsker Morten Nissen, at unges stofmisbrug må ses i lyset af, at hele vores kultur er præget af, at vi propper os med kemiske produkter for at påvirke vores krop og vores tilstand og dermed hele vores liv. Kulturen kan altså indirekte – ved at fremelske visse måder at forholde sig til sig selv og omverdenen på – være med til at afføde bestemte risikoeffekter.

Forudsætninger og risiko

Mange unge føler sig alene, når de skal foretage store og uoverskuelige valg i deres liv. Valg der er forbundet med stor risiko. Men selvom de er det – alene – går de ikke forudsætningsløst til værks.

Hver ungt menneske har nogle specifikke forudsætninger for at vælge, der afhænger af deres personlige livshistorie, særlige opvækstbetingelser osv. Men der er også nogle bredere forudsætninger, der handler om, hvordan vores samfund og kultur ser ud.

De seks artikler om unge og risiko peger på, hvordan disse snævrere og bredere forudsætninger påvirker unges valg – og dermed de risici de udsættes for. Indirekte peger de dermed også på, at godt nok har de unge selv ansvaret for deres liv. Men – som en del af de unges samfund og kultur – er vi andre altså med til at skabe nogle rammer, som de kan forvalte dette ansvar indenfor.

Litteratur

Beck, Ulrich: *Risk Society. Towards a New Modernity*, SAGE Publications, London 1992

Giddens, Anthony: *The Consequences of Modernity*, Polity Press, UK 1990

Lash, Scott: ”Individualization in a Non-Linear Mode”, i Ulrich Beck og Elisabeth Beck-Gernsheim: *Individualization*, SAGE Publications, London 2002

UNGE OG RISIKO

Rygefællesskaber

Alle ved, at det er farligt at ryge. Også unge. Når mange alligevel begynder at ryge i ungdomstiden, skyldes det, at rygningen udgør limen i mange af de unges fællesskaber. Ikke fordi de er specielt interesserede i at ryge. Men fordi rygningen er let at samles om – det er let at blive en del af et rygefællesskab. Man behøver ikke at henvende sig med et bestemt formål. Man deltager bare – her står rygerne og man er en del af dem. Og netop det at være en del af noget – en del af et fællesskab – er afgørende for de unges rygning. Det overses imidlertid af sundhedsoplysningen, der udelukkende taler til de unges fornuft og viljestyrke. Og det er ikke nok, skriver cand. mag. Liselotte Ingholt. Hvis de unge ikke samtidig får mulighed for at deltage i nogle andre fællesskaber, vil de fortsætte med at ryge. Ifølge Ingholt består udfordringen derfor i at ændre betingelserne for fællesskabsdannelsen i de unges dagligdag, på skolen og i fritiden, så de i højere grad kan etablere fællesskaber uden så stor afhængighed af røg.

Af Liselotte Ingholt

Samfundet yder en stor indsats i form af sundhedskampagner og anden oplysningsvirksomhed for at understøtte en sund levevis blandt unge – men oplysningsindsatsen virker bestemt ikke altid efter hensigten. Ifølge sundhedsforskerne drikker unge mennesker alkohol hyppigere nu end tidligere, og de drikker sig mere fulde. De motionerer for lidt, spiser forkert, og ikke mindst ses ikke det ønskede fald i antallet af rygere. Det vækker ikke bare bekymring, men også undren.

I min specialeafhandling fra psykologistudiet på Roskilde Universitetscenter satte jeg fokus på unge efterskolepigers rygning. For et par år siden dokumenterede en række undersøgelser, at unge på netop efterskoler ryger mere end deres jævnaldrende. Det har sine særlige grunde. Og det talte jeg med nogle tiendeklasses piger om i interviews, der handlede om deres liv – ikke bare på efterskolen, men også udenfor skolen – herunder blandt familie og gamle venner derhjemme.

Kender konsekvenser

På efterskolerne kommer de unge mennesker

forskellige steder fra, de har forskellige drømme og mål for tilværelsen, og de bevæger sig forskellige steder hen. Selvom de lever tæt sammen på efterskolen, har det, der foregår udenfor efterskolen, samt før og efter efterskolen, også en væsentlig betydning for kulturen i fællesskabet på skolen. Det er derfor svært at konkludere noget entydigt om efterskolepigers rygning, der ikke er bundet til en bestemt risikoadfærd og livsstil.

Det står imidlertid helt klart, at hovedparten af de piger, jeg talte med, ikke ryger for at vise fanden i voldsk risikovillighed, ligesom de heller ikke ryger pga. lige gyldighed overfor sundhedsoplysningens sigte. Tværtimod er de i høj grad opmærksomme på rygningens uheldige konsekvenser, og de bekymrer sig herom. Men alligevel ryger de. Og nogle af dem øger endog deres cigaretforbrug så meget under efterskoleopholdet, at de reelt udvikler afhængighed.

Forebyggelse handler derfor om mere end bare oplysning, oplysning og atter oplysning. Og den væsentligste konklusion er, at man i fremtiden må kigge nærmere på deltagelses-

måder og betingelser for deltagelse i unges fællesskaber, for at blive klogere på forebyggelse rettet mod unge.

Når livet trænger sig på

Sundhedsoplysningen bygger på en tankegang om, at det offentlige opgave er at formidle den rette og sande viden til befolkningen om, hvordan vi bør handle eller ikke handle i sundhedsspørgsmål – herunder hvad vi bør spise og drikke, hvor meget vi bør motionere, samt hvad vi bør afholde os fra. Og her er rygningen jo aktuel.

Man forestiller sig, at hvis denne viden formidles til os, så handler vi – som de fornuftsvæsener, vi sædvanligvis anses for at være – rationelt derefter. Forbud eller påbud fører i denne forestilling med næsten selvfølge til ændring af en uheldig handlemåde og en usund levevis. For ingen er jo interesserede i at skade sig selv, vel?

Problemet er bare, at der ofte er forskel på, hvad vi mener om en ting, og hvordan vi handler i forhold til den i konkrete sammenhænge, når livet trænger sig på med alle dets sammensatte og modstridende udfordringer.

Almindelige mennesker forsvinder

En konsekvens af sundhedsoplysningens indre logik er, at perspektivet i vid udstrækning er centralistisk og ekspertkulturelt. Det er eksperterne, der udpeger, på hvilke områder vi som borgere skal oplyses, og om hvad. Det har betydet, at vi er en særdeles veloplyst befolkning. Men det indebærer også visse vanskeligheder.

For i den proces spores der samtidig en stadig stigende tendens til, at ansvaret i sidste ende overlades til den enkelte. ”Nu har du modtaget denne oplysning, min ven; du er gjort vidende om risiciene ved dine handlinger; nu er det op til dig selv at tage ansvaret for din levevis”.

Det arrangement befinder de fleste mennesker sig udmærket med. Vi vil gerne have

gode råd, men i sidste ende vil vi også gerne have lov til at bestemme selv. Det problematiske er dog, at selvom der lægges vægt på det enkelte individs handleevne og selvansvarlighed, så indebærer arrangementet, at det er eksperternes udpegninger af indsatsområder, som er toneangivende for, på hvilke områder den enkelte skal udvise handlekraft og ansvar. Almindelige mennesker – herunder unge mennesker – forsvinder derfor ud af synsfeltet som aktivt handlende mennesker, der har stor interesse og lyst til at forandre deres egne forhold og handlemåder.

Meget på spil

Via mine samtaler med de unge blev det klart, at for unge på efterskole er det alt afgørende ”at være med” i det fællesskab, der ved skoleårets begyndelse hurtigt etableres. Der er ingen, der tager på efterskole for at være alene, men tværtimod for at skabe nye venskaber – venskaber som de unge omtaler som venskaber for livet.

For nogle unge er efterskoleopholdet også en mulighed for at bryde med ’dumme’ mønstre eller uheldige vennekontakter derhjemme fra. Og i disse tilfælde er det måske endnu mere væsentligt at skaffe sig adgang til det nye ungdomsfællesskab. Der er med andre ord meget på spil for de unge, når de første dag møder op på efterskolen med både store forventninger, men også en hel del spænding.

Rygning skaber kontakt

Samtlige unge i min specialeafhandling gav udtryk for, at rygningen var en klokkeklar strategi i etableringen af venskaber. Måske føler man sig usikker. Måske føler man sig endda ensom. Men så foreligger muligheden for at stille sig i gruppen med rygerne heldigvis. Og ad den vej skabes de første kontakter.

Man behøver såmænd ikke sige så meget; man behøver ikke henvende sig med et bestemt formål eller spørgsmål; man deltager bare, fordi her står rygerne, og dem er man én

af. Nogle snakker, nogle er meget toneangivende, nogle er mere stille, men efterhånden kommer alle til at kende hinanden; og efterhånden får alle et mere eller mindre klart indtryk af dét gruppetilhørsforhold, som er så væsentligt for, at man får oplevelsen af, at man har succes på efterskolen.

På den måde blev et fællesskab, der rummede cirka halvdelen af skolens hundrede elever, hurtigt etableret.

Røg og tøj

Under store overskrifter skriver medierne, at efterskolerne er udklækningssteder for nye rygere. Det gjaldt nu ikke de unge, jeg talte med. Alle havde tidligere erfaringer med rygning; nogle var fetrygere, da de startede; andre røg dagligt. De fortalte dog, at der var en udpræget tendens til at alle røg mere, i starten endog betydeligt mere, end det havde været tilfældet derhjemme.

Ønsket om deltagelse i det eftertragtede fællesskab på efterskolen fik konsekvenser for de unges rygevaner. Ligesom det i øvrigt også fik den betydning, at nogle af de unge ændrede deres tøjstil.

Laura havde eksempelvis tidligere været til en såkaldt poppet stil. For sådan så man ud der, hvor hun kom fra. Men på efterskolen var der næsten ingen andre, som så sådan ud, og efterhånden begyndte hun at bryde sig mere om ”de afslappede typer end de snobbede og poppede rigmandsbørn”, hun tidligere havde identificeret sig med. Og herefter fik hun en mere flippet stil – ligesom hovedparten af rygergruppen.

Pointen er, at det som udgangspunkt var det en *deltagelse i fællesskabet* Laura søgte, og det var *som følge af* denne rettethed, at hun ændrede sin stil. På samme måde er det med rygningen. Rygningen er redskabet til deltagelsen i fællesskabet – og det er ligeledes som følge af denne rettethed mod fællesskabet, at de unge ændrer deres rygevaner. For det er udenfor, hvor rygerne samles på bænken i

august måned, at de sjove samtaler og skæg og ballade finder sted. Og senere på skoleåret, når det er blevet for koldt og vådt, er det i rygekælderen, man altid kan finde et par stykker at få en snak med; og det er ligeledes her, det store fællesskab samles om aftenen, for her bliver der spillet og sunget nykomponerede sange, og her findes også de spændende diskussioner og de dybe intime samtaler, hvor man lærer noget nyt om andre.

At det som udgangspunkt er fællesskabet, de unge søger, ikke den bestemte stil og heller ikke rygningen som sådan, er vigtigt at understrege. Sundhedskampagner bygger ofte på den forestilling, at unge søger bestemte livsstilsgrupper på grund af bestemte udtryks- og handlemåder, der giver sig tilkende i disse grupper. Af den grund forsøger man i sundhedsundervisningen i skolerne at pille glansen af mulige forbilleder – bl.a. ved at opstille taber- og vinderdikotomier mellem rygere og ikke-rygere. Men denne undervisning bygger til dels på en forkert præmis.

Ude af kontrol

Som tiden går, bliver rygekælderen samlingssted for cirka halvdelen af skolens elever, på trods af at det kun er 10-15 kvadratmeter stort og bestemt ikke umiddelbart indbyder til stor hygge. Til forskel fra mange voksnes rygning er de unges rygning en social handling.

Man ryger sammen – stort set ikke alene. Med mindre man venter på bussen eller tager sig en pause under en eksamen. Eller hvis man er rigtig ked af det og kan mærke cigarettens beroligende virkning. Men ellers hører fællesskab, hygge og smøger sammen, og hverdag bliver således næsten til fest, i hvert fald på efterskolen.

Men når hverdag bliver til fest, bliver fest-rygning til hverdagsrygning. Rygningen var efterhånden ikke kun et redskab til at skabe kontakt – den fik også en funktion i fastholdelsen af fællesskabet og blev som sådan en del af dagsrutinen på skolen. Der blev røget i

forbindelse med måltiderne, i pauserne mellem timerne, og så blev der røget om aftenen, hvor der ikke var anden dagsorden og målsætning end fælles samvær.

Efterhånden blev rygningen en vane, der var ude af kontrol. Der blev ikke længere tænkt over, om man ville ryge lige nu eller ej: Man ryger, fordi de andre ryger, fordi der altid er noget at ryge på. Og så ryger man ifølge de unge i øvrigt, fordi ”det er den bedste måde overhovedet at holde den tætte røg i rygekælderen ud”. Og således udvikler rygningen sig til at være mere omfattende på efterskolen end i de sammenhænge, de unge tidligere har deltaget i.

Bundet af rygning

Og netop det rutineprægede ved rygningen er centralt. Rygning som rutine i en kortere eller længere periode skaber som bekendt afhængighed. Og netop afhængigheden af cigaretterne var et problem, som i høj grad kom bag på de unge – sundhedsoplysningen tidligere i skoleforløbet til trods. På den baggrund kunne man tro, at de unge ikke havde været tilstrækkeligt lydhøre overfor budskaberne i sundhedsoplysningen, og at yderligere og mere skræmmende viden måtte hældes på.

Mine samtaler viste imidlertid, at de unge *er* lydhøre. De *har* hørt og forstået sundhedsoplysningens budskaber, og de *kan* gengive dem med mere eller mindre elegant præcision. Og de er bestemt bekymrede for risikoen for sygdomsudvikling, men den ligger så langt ude i fremtiden, at den ikke trænger sig på som et aktuelt problem. Men derudover er de i høj grad bekymrede for afhængigheden. Det er ikke ”sejt” at være afhængig af cigaretter, heller ikke i de unges egne rækker, og det er bestemt heller ikke ”fedt” for den enkelte at opleve denne afhængighed.

En formulerede det sådan, at det er ubehageligt at tænke på, at små røgpinde kan gøre, at man ikke kan styre sin krop. En anden fandt det ubehageligt at vide, at hendes krop var af-

hængig af noget, seksten år gammel, og så associerede hun det med narkomaner. Og en tredje fandt, at selvom rygningen var en hyggelig vane, så følte hun sig også bundet af den.

Forgæves ophørsforsøg

Og netop fordi afhængigheden virker så truende, afprøver de unge da også deres evne til at stoppe. For det er godt at vide, at man fortsat har kontrol. Eller *om* man fortsat har kontrol – for med hensyn til kontrollen overraskes de hyppigt. Det er ikke uden vanskeligheder.

Efterhånden opstår indstillingen, at man ligeså godt kan udsætte ophørsforsøgene, der sjældent lader sig gennemføre på efterskolen: ”Man føler sig hurtigt udenfor, hvis man melder ud, at nu er man ikke-ryger, for så er der ingen, der kommer og spørger, om man ikke lige vil med over at ha’ en smøg.” Det, der foregår i rygekælderen, handler også om meget andet end røg, for det er ligeledes her, der laves aftaler om weekendarrangementer, fester, ferier mv.

Rygning eller sport

Succes med rygeophør handler derfor ikke kun om den enkelte unges personlige kontrol og viljestyrke. Rygeophør er spundet ind i de sammenhænge, man aktuelt indgår i.

Før efterskoleopholdet havde Ursula deltaget i et tæt sportsfællesskab på højt niveau sammen med sine venner fra skolen derhjemme. Og havde hun haft mulighed for at deltage i et sportsfællesskab med samme gnist og engagement, så havde hun antageligvis ikke røget. I hvert fald sagde hun: ”Hvis jeg stadig havde dyrket sport, så havde jeg ikke røget”. Det nytter jo ikke at få sin gode kondition ødelagt, når man tager del i sport på eliteniveau.

Det skal altså kunne ’betale sig’ at afstå fra at ryge. Det skal føre til nye fordele i forhold til det, der i øvrigt har betydning i ens liv. Og her er det centralt, at motivationen er knyttet til de fællesskaber, man deltager i. Og en sådan motivation var ikke mulig for Ursula

på efterskolen, for selvom efterskolen bød på alle tænkelige fysiske udfoldelsesmuligheder, så herskede der, hvad Ursula benævnte en sløv stemning uden særlig interesse for sport og motion. Og hvad nytter det, at sportshallen er åben døgnet rundt, når ingen gider at stille op til boldspil?

Sundhed er mange ting

Såvel Ursula som de andre piger er faktisk lydhøre overfor budskaberne i sundhedsoplysningen. Men for dem handler sundhed også om meget andet, der har relevans for deres daglige liv nu og her. Deres sundhedsopfattelser stritter i alverdens retninger.

I de unges billeder af et sundt liv indgår naturligvis temaer, som indgår i gængse diskussioner om sund livsførelse – fx den rette kost og motion. Men de unge opfatter især et sundt liv som et skægt, aktivt og socialt liv, hvor man har det godt sammen med sine gode venner, og hvor man ikke har for mange problemer. Sundhed handler om fællesskab og gang i den. Nogle gange måske i form af sport. Men et aktivt liv kan også være et stillesiddende liv i rygekælderens, hvor man engagerer sig i aktuelle samtaler og diskussioner. Og på den måde kan rygningen på sin vis gå hen og blive en del af en sundhedspraksis.

Sammenhænge og betingelser

Når mennesker ikke altid handler efter sundhedsoplysningens logik, så hænger det ikke bare sammen med mangel på viden eller personlig viljestyrke og beslutsomhed. Det hænger også sammen med de sammenhænge og betingelser, som aktuelt gør sig gældende for dem i hverdagen.

For efterskoleeleverne var skolens organisering af skolelivet med til at skabe disse sammenhænge og betingelser – og den bidrog dermed til, at rygningen blev så omfattende. Rygningen fandt jo sted, når efterskolen havde indlagt 'huller' i den ellers strukturerede skoledag. Efterskolens organisering var der-

med en væsentlig betingelse for dannelsen af rygefællesskabet.

I det fremtidige forebyggende arbejde bør man sigte på, at velfungerende fællesskaber fortsat kan udvikle sig – ligesom rygefællesskabet i min specialeafhandling – men uden en så stor afhængighed af røg. Man må medtænke, hvordan nye og anderledes måder at organisere og strukturere unge menneskers skole- og fritidsliv på kan skabe grobund for nye og anderledes kulturer og fællesskaber.

I første omgang må målet være at skabe debat – ikke mindst med og *mellem* de unge selv – om de handlemåder og værdier, som deres fællesskaber samler sig om, og som de også i fremtiden ønsker, at de skal samle sig om. En sådan forebyggelsesindsats vil adskille sig fra sundhedsoplysningens top-down tilgang ved, at det er de unge selv og deres konkrete interesser og betingelser, der er udgangspunkt for debatten, og ikke normative forestillinger om, hvad der nok er godt for unge mennesker i bred almindelighed.

Hvor går de hen?

Tanken om, at organisatoriske betingelser har indflydelse på, hvilke kulturer og fællesskaber, der opstår, er ikke så fremmed endda.

I hvert fald udstedte man på landets folkeskoler og ungdomsklubber ved sidste skoleårs start et rygeforbud – netop for at hindre, at nye rygemiljøer skulle opstå. Forbudet fik imidlertid hurtigt den konsekvens, at en hel del unge udeblev fra de sammenhænge, som de tidligere havde deltaget i – det gjaldt ikke mindst ungdomsklubberne.

Det er uheldigt i en tid, hvor hele samfundet går i retning af øget individualisering, opsplining og marginalisering. Ydermere er det sådan, at det er de samme unge, som ryger, drikker for meget og tager stoffer. Med mindre man er så optimistisk, at man forestiller sig, at man med rygeforbudet på skolerne og i ungdomsklubberne nu endeligt er kommet rygningen til livs, så må man bekymret spørge:

Hvor ryger og drikker disse unge så henne nu? Hvor går de hen? Til noget bedre? Som regel ikke.

Der er derfor meget gode grunde til, at sundhedsforskningen i fremtiden retter blikket mod *betingelserne* for rygekulturerne i unges fællesskaber.

Liselotte Ingholt er cand. mag. i psykologi og pædagogik samt tidligere sundhedsplejerske

Litteratur

Forchhammer, H. & Nissen, M.: Psykologiske sundhedsbegreber i et subjektvidenskabeligt perspektiv. I U. J. Jensen & P. F. Andersen (red.), *Sundhedsbegreber – filosofi og praksis*. Århus:

Forlaget Philosophia, 2000.

Jensen, T. B.: *Fra viden til handlingsændring – en undersøgelse af unge, tobak og sundhedsoplysning*. Københavns Universitet Amager, 2000.

Nielsen, G. A., Ringgaard, L., Olsen, S. F., Broholm, K., Sindballe, A.: *Unge livsstil og dagligdag 2000 – forbrug af tobak, alkohol og stoffer*. Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen, 2002.

Nissen, M.: *Oplysning, forebyggelse & misbrug*. Social Kritik, 54, 1998.

Nissen, M.: *Forebyggelse, oplysning, misbrug – og det levende gode*. Nordiske Udkast, 28, 2000.

Rasmussen, M., Due, P. & Holstein, B. E.: *Skolebørnsundersøgelsen 1998. Sundhed, sundhedsvaner og sociale forhold*. København: Institut for Folkesundhedsvidenskab, Københavns Universitet og Komiteen for Sundhedsoplysning, 2000.

UNGE OG RISIKO

Med speederen i bund

Flere og flere unge kører for stærkt. Det gælder især unge mænd. Og det skyldes ikke, at de ikke kender loven. Det gør de. Men når de sætter farten op, suspenderer de lovene og fornuften – og skaber nye normer ud fra deres egen følelsesmæssige situation. Og dén er præget af, at de føler sig sårbare og usikre på, hvad der kræves af dem. I bilen opnår de imidlertid kortvarigt en oplevelse af at være omgivet af noget fast og klart. De opnår en følelse af styrke og sikkerhed, som ellers ligger dem fjernt. Og så kører de stærkt. Meget stærkt. Væk fra alle de krav og reguleringer, som samfundet stiller til dem. Og over den sårbarhed og usikkerhed, der ellers præger deres liv. Men, skriver ungdomsforsker Kevin Mogensen i denne artikel, det paradoksale er dog, at de derved sætter sig selv og andre i en ekstremt sårbar og usikker situation. For det er jo med livet som indsats, at de trykker speederen i bund.

Af Kevin Mogensen

I en nyligt afsluttet undersøgelse af unge bilisters risikoadfærd i trafikken viser det sig, at de unge tænker og forhandler trafikikkerhed med udgangspunkt i deres personlige oplevelser og følelser.

De unge erstatter objektive sikkerhedsforanstaltninger med en søgen efter følelsesmæssig tryghed, og det er karakteristisk, at de søger individuelle løsninger på sociale problematikker.

I frihed og tryghed

De unge forsøger at omdanne og undslippe det moderne samfunds utallige reguleringstiltag gennem alternative og kreative handlingsformer.

Samfundets krav om, at de unge skal tage ansvar for deres egne liv samt betoning af den enkelte unges individuelle frihed danner baggrund for de unge bilisters brug af bilen som et redskab til i frihed og tryghed at skabe en individuel og social sammenhængende identitet.

Et liv i modsætninger

Den norske læge og psykiater Finn Skårderud

har givet en karakteristik af det moderne menneskes liv, kultur og identitet og her betonet *uroen* som værende dét afgørende kulturelle træk.

Det moderne menneske – og dermed også unge mennesker – lever imellem det tomme og det overfyldte, og det er overstimuleret af informationer og relationer. I den tilstand er der en alvorlig risiko for at miste relationen til sig selv.

En anden central modsætning er behovet for frihed og behovet for tilknytning. Og det er risikofyldt, men spændende at leve i dette spændingsfelt.

Livet blandt sådanne modsætninger skaber ambivalenser og uro, hvilket også kommer til udtryk gennem de unge menneskers mange møder med sårbarheden.

Livet uden sikkerhedsnet

Uroen kan imidlertid ophæves ved at fylde livet ud med mættede situationer og intense stunder. Mættetheden og intensiteten kan nemlig til forveksling ligne nærvær, og fart er et rusmiddel, der fjerner opmærksomheden fra uroen, risikoen og utrygheden:

”Livet begynder ved 150 km/t, så drop jeres pis og lad de unge mennesker leve”.

Så kontant udtrykker en af de unge i den nye undersøgelse oplevelsen og nødvendigheden af at leve med mættetheden og intensiteten under høj hastighed.

Men livet uden sikkerhedsnet er en svær og hård øvelse, hvor den enkelte unge udsætter sig selv for et markant pres. Som Skåderud skriver, er fart og intensitet altså knyttet sammen med en uhyre sårbarhed.

Drengenes åndehul

Spørgsmålet om *identitet* er afgørende og bestemmende for de unges risikohandlinger i trafikken.

De unge kører nemlig stærkt, når de har det godt og føler sig trygge i bilens beskyttende atmosfære. De unges oplevelse af samfundets daglige fordringer og reguleringer får bilen og bilkørsel til fremstå som et åndehul, et frirum i de unges liv.

For de unge mænd er det især en slags frirum-værksted, hvor de har mulighed for at udvikle og udtrykke en maskulin identitet, og hvor de kan opleve social anerkendelse i stedet for samfundsmæssig marginalisering.

Den finske køns- og ungdomsforsker Heli Vaaranen har undersøgt gaderacende unge i Finland og den betydning de tillægger deres ombyggede biler – såsom hastighed, udseende og musikudstyr – i sammenhænge hvor konkurrence og aggressioner er i spil. Vaaranen viser, at de unge mænd erfarer en pludselig stigende status i det øjeblik de bliver bilejere og bliver i stand til at vælge deres egen vej og selskab.

Pigernes åndehul

Pigerne bruger i højere grad bilerne, ligesom de bruger deres teenageværelser, der udgør en slags frirum-værested for dem. Et frirum-værested, hvor de har mulighed for at opleve og erfare en følelsesmæssig intimitet afkoblet omverdens forventninger.

Den svenske forsker Cecilia Häggström har undersøgt teenageværelsets betydning og funktion i det moderne liv. Det private rum og benyttelsen af det, involverer og udvikler færdigheder, der kan bruges til at opretholde en følelse af autonomi. Dvs. at opnå en tilstand af, at være ”for sig selv”, og kunne bestemme over livsforhold, ultimativt at være i stand til at designe sig sin egen identitet og skæbne.

Bilen som beskytter og formidler

For både drenge og piger glæder, at bilen på én gang befinder sig idet offentlige rum og som sådan er synlig. Samtidig er bilen i høj grad et privat og personligt rum, hvor man kan lytte til sin yndlingsmusik, være sammen med sine bedste venner eller blot være sig selv og stadig være i bevægelse.

Bilen opfylder derfor to vigtige funktioner for de unge. Den beskytter og skjuler de sårbare sider af den unges identitet, og den eksponerer og kommunikerer de unges værdifulde egenskaber.

Bilen bliver dermed også det perfekte identitetsredskab. På engang standardiserede og individualiserede kan unge udtrykke deres sociale/kulturelle/økonomiske identitetskaptal gennem det aktuelle tilhørsforhold/fællesskab/marked, samt ved deres unikke valg af livsstil og livsbiografi.

Suspenderer fornuften

Det er interessant, at de unges risikovillighed – i en offentlig og samfundsmæssig forståelse også lovbrud – hænger sammen med deres manglende anerkendelse af den objektive risikos gyldighed.

Der er ingen problemer med de unges erkendelse af trafiklovgivningens fornuftsbaserede love. De unge anerkender dem blot ikke i alle situationer. De suspenderer derimod lovene og fornuften i enkeltituationer og forhandler nye gældende normer ud fra deres følelsesmæssige oplevelse af den situation de befinder sig i.

Den helt afgørende følelse i de unge bilisters tale om trafikssikkerhed er følelsen af tryghed og kontrol.

De udsatte og sårbare unge

Unge søger efter nærværet og sikkerheden i deres dagligdag, og der hvor den ikke findes, konstrueres den på ny.

De unge føler sig socialt uhyre sårbare og usikre på, hvad der kræves af dem.

Svaret på den følelse er at erstatte usikkerheden med noget fast og klart. Bilen hjælper til at skabe en ramme inden for hvilken de unge kan skabe sig en solid identitet. En identitet, der hviler i sig selv og giver de unge oplevelsen af at være frie og myndige voksne mennesker.

Den tilstand er ikke varig, men det er også godt nok blot indimellem at føle sig hjemme et sted.

Paradoksalt betyder det, at trafikssikkerhedsindsatsen har ekstremt svært ved at få kommunikeret risici til de unge. De har jo netop afskrevet sig objektiv sikkerhed som et ikke opnåeligt mål og udskiftet det med deres personlige oplevelse af tryghed og kontrol. Følelser, der får de unge til at køre hurtigere og mere risikofyldt, end de ville havde gjort uden.

Kevin Mogensen er forskningsmedarbejder ved Center for Ungdomsforskning ved Roskilde Universitetscenter. Han har netop afsluttet arbejdet

med undersøgelsen *Livet begynder ved de 150 km/t – en ungdomspsykologisk og kulturel undersøgelse af unge trafikanters motivation for at foretage risikohandlinger i trafikken*.

Undersøgelsen er en del af en større undersøgelse af unge og fart, der er lavet i et samarbejde mellem Amterne, Vejdirektoratet, Rådet for Større Færdselssikkerhed, Danmarks TransportForskning, Danmarks Miljøundersøgelser. Den store undersøgelse offentliggøres i en samlet rapport primo oktober 2002.

Litteratur

Anthony Giddens: *Modernitet og selvidentitet – Selvet og samfundet under moderniteten*, Hans Reitzels Forlag 1996

Finn Skårderud: *Uro – En rejse i det moderne selv*. Tiderne Skifter 1999

Heli Varaanen & Neil Wieloch: "Car crashes and dead end careers: Leisure pursuits of the Finnish subculture of the kortteliralli street racing", i YOUNG, *Nordic Journal of Youth Research* Vol. 10, No. 1 2002

Niklas Luhmann: *Tillid – en mekanisme til reduktion af social kompleksitet*, Hans Reitzels Forlag 2002

Ulrich Beck og Elisabeth Beck-Gernsheim: "Individualisering i moderne samfund – en subjektorienteret sociologisk perspektiver og kontroverser", i *Slagmark – tidsskrift for idéhistorie*, nr. 34 2002

Zygmunt Bauman: *Fællesskab – en søgen efter tryghed i en usikker verden*. Hans Reitzels Forlag 2001

UNGE OG RISIKO

Den pædagogiske myte

Der er en myte, at der ikke var så mange rødder og kriminelle bander ”i de gode gamle dage”, og der er ingen grund til opfinde den dybe pædagogiske tallerken i arbejdet for at bringe de utilpassede på ret køl. Men det er hårdt arbejde, understreger Vilde Læreprocessers bagmand, Søren Magnussen, i dette interview med Ungdomsforskning. Han afviser, at unge fra de etniske minoriteter er særligt disponerede for at havne i bander på grund af deres etniske og religiøse tilhørsforhold. Unge havner i bander, fordi de har oplevet fattigdom, arbejdsløshed og psykiske lidelser – ikke fordi de tilhører en bestemt etnicitet eller religion, mener Søren Magnussen. Han opfordrer socialarbejderne til at demonstrere modmagt overfor de unge. De skal vise, at de har magten til at få tingene til at rykke. Noget af det attraktive ved de kriminelle bander er netop, at de giver magt. Og socialarbejderne må tilbyde et alternativ til denne magt.

Af Michael Voss

Det er blevet meget værre. De halv- og helkriminelle bander overtager stadig flere kvarterer. Der bliver flere og flere marginaliserede og utilpassede unge i samfundet. Og de er mere kriminelle og mere brutale i deres vold end for 25 år siden.

Og først og fremmest er de blevet vildere og sværere at nå, både for omgivelser og for pædagoger.

Det er en opfattelse, der jævnlige spreder sig fra formiddagsavisernes spalter, og som man også støder på hos professionelle behandlere og forskere. Men det er en myte, mener Søren Magnussen fra Vilde Læreprocesser (se boksen side 19). Han går endda videre:

”Det er den pædagogiske verdens historieforfalskning. Grundlæggende er situationen den samme som for 20 og for 40 år siden: Den slags marginaliserede grupper, der ofte går under den lidt dårlige betegnelse ”bander”, opstår i de sociale ghettoer, og de er voldelige og kriminelle.”

Søren Magnussen har også en forklaring på, hvorfor den slags myter opstår:

”Jo værre og mere psykopatiske, social-

arbejderne kan skildre de unge, jo bedre kan vi forklare, at vi ikke opnår resultater og argumentere for, at vi ikke selv er i stand til at nå de unge, at det ikke er vores opgave. Og jo bedre kan historien sælges om lukkede institutioner som løsningen.

Ingen er objektive, og alle har en sag at sælge – også jeg. Enhver forsker har brug for prestigeskabende rapporter og finansiering af nye projekter. Derfor er forskeren også kraftigt motiveret til at understrege ”det nye” og ”det anderledes” i situationen. Det er bedre at opfinde den dybe tallerken end at konkludere, at intet er nyt under solen – sådan lidt skarpt formuleret.”

Et underklassefænomen

For Søren Magnussen er voldelige, kriminelle, utilpassede unge i bund og grund et underklassefænomen:

”De kommer fra de sociale ghettoer, de belastede boligkvarter, først og fremmest socialt boligbyggeri. Der er ofte misbrug og psykiske sygdomme i familien. Forældrene er tit voldelige – indbyrdes og over for børnene.

Sådan er det i dag, og sådan var det i 60'erne, 70'erne og i 80'erne. Indre Nørrebro i København inden saneringerne var præget af et værtshusmiljø, af alkoholiserede forældre og af børn i eller på vej ud i kriminalitet.

Uanset hvor belastede og måske kriminelle forældrene selv er, er det uhyre sjældent, at de opfordrer de unge til kriminalitet. Men de har opgivet. Opgivet kampen for at holde deres børn ude af "banderne". De kan ikke styre børnene, kan måske knap nok kommunikere med dem. Og det er der heller ikke noget nyt i.

De unge samles i grupper. Grupperne er halv- og helkriminelle, og de unge er voldelige. Og det er ikke specielt mere brutalt end før i tiden. I 60'ernes og 70'erne kunne den slags unge også sparke i hovedet og stikke med kniv.

Skal man pege på noget, der har ændret sig, er det, at der er flere våben i omløb, og at medlemmerne af grupperne er yngre."

Efter nogles mening er det et nyt fænomen,

at "ungdomsbanderne" har bredt sig til provinsbyerne.

"Ja, der er nok en del provinsbyer, hvor de ghettolignende kvarterer med socialt boligbyggeri først er kommet til senere – og dermed problemerne med "bander" af unge.

Men selv her vil jeg tage forbehold for, hvor meget der er forandret. Jeg voksede selv op i Esbjerg i 60'erne/70'erne, og der blev der også smadret ungdomssklubber, og der var kvarterer, man ikke kom i som ung, hvis ikke man havde de rigtige forbindelser."

De etniske minoriteter

For Søren Magnussen gør det heller ikke den store forskel, at unge fra etniske minoriteter i dag dominerer disse grupper:

"Mange vil så gerne finde forklaringen med de utilpassede unge i religiøse eller etniske forskelle. Men alle de grundlæggende forhold er de samme: fattigdom, arbejdsløshed, psykiske lidelser. Er der måske ikke lige så mange alkoholiserede fædre blandt de et-

En social entreprenør

Søren Magnussen begyndte at arbejde med unge i begyndelsen af 80'erne. Senere tog han en pædagogisk uddannelse. Siden har han arbejdet med en stribe projekter for særligt vanskelige, utilpassede, udstødte, marginaliserede (også ukært barn har mange navne) unge: De Vilde Unge, Amar Totalteater og Sjakket er nogle af dem.

I dag er Søren Magnussen ansat i Vilde Læreprocesser med officiel titel af "bagmand". *Vilde Læreprocesser* en del af Familie og Arbejdsmarkedsforvaltningen i Københavns Kommune. De betegner sig selv som "sociale entreprenører" og fungerer som konsulenter, sparringspartnere, undervisere, netværksopbyggere og meget andet for og sammen med de kommunale medarbejdere, som arbejder med utilpassede unge. Men Vilde Læreprocesser sidder ikke kun i baghånd. I nogle projekter er de også direkte på i forhold til de unge.

Læs mere om Vilde Læreprocesser på: www.vildelaereprocesser.dk

niske minoriteter, er der til gengæld mange flere fædre, der tilbringer hele dagen i spillebuler.

De kurdiske, somaliske eller pakistanske forældre med deres landsbybaggrund har svært ved at forstå deres unge, som er langt tættere på det moderne danske samfund. Men det er ikke så meget anderledes end den typiske etniske danske enlige mor, hvor faren befinder sig langt ude i periferien. Hun forstår heller ikke drengens fascination af amerikansk gangsterrap.”

En enkelt forstærkende faktor vil Søren Magnussen dog gerne pege på:

”Rundt om i lejlighederne sidder der mange forældre med tortur- og krigstraumer. Deres børn er bestemt ikke godt rustet til at undgå ”banderne” og komme helskindet ind i det normale samfund. I bund og grund udspringer grupperne af kvarteret og miljøet. Og i de kvarterer, hvor der bor ”hvide” unge, er ”banderne” lige så blandede som befolkningssammensætningen.

Beskyttelse og magt

Gruppen bliver løsningen for disse unge, forklarer Søren Magnussen:

”Her søger de identitet og sikring mod at blive tabere. Og hvad der vil undre mange: de får også støtte, hjælp og omsorg. Hvis altså ikke de er i bunden af gruppens hierarki og bliver dukket. Gruppens stil, gruppens vold og gruppens kriminalitet giver beskyttelse og magt. Og det er utrolig attraktivt for unge med en lav selvtilid, der grænser til selvhad, og med stort had og foragt over for det omgivende samfund.

Men gruppen er en frygtelig dårlig løsning for dem. Den er invaliderende.

De socialiseres ind i en omgangsform og en opførsel, som gør det umuligt at fungere sammen med mennesker uden for gruppen. De danner en lukket verden, hvor alle andre er åndssvage. Alle andre er fjender.

Sådan som udstødte og utilpassede altid

har søgt grupper at styrke sig på og til at forsvare sig mod omverdenen.”

De opdeltede samfund

Vil du slet ikke pege på ændringer i samfundet, som har påvirket gruppen af unge marginaliserede og udstødte?

”Jo. Jeg mener, at vi har et mere opdelt samfund. Eller rettere vi har flere samfund i samfundet, og de lever mere afgrænset fra hinanden.”

Søren Magnussen bruger Blågårds Plads i København som eksempel:

”Her har du cafégæsterne, som bor i andels- og ejerlejligheder i kvarteret. De sidder og betragter de unge fra de sociale boligbyggerier, som hænger ud eller spiller fodbold på pladsen. Der er ingen sammenhæng mellem de to grupper. De kender ikke hinanden, de taler aldrig sammen. De forstår ikke hinanden.

Går du så 20 år tilbage eller mere, havde du også utilpassede og afvigende unge på Blågårds Plads, dengang side om side med arbejdere, som passede deres arbejde og deres familie.

Men de vidste, hvem hinanden var. Og der blev oftere grebet ind og sat grænser, når de unge begyndte at bevæge sig ud på den kriminelle løbebane, startende med cykeltyveri, hærværk og lidt vold, og tiltage sig for meget magt i lokalområdet.

Jo mindre man kender hinanden, jo mere tøver man over for at gribe ind.

Oven i ukendskaben kommer en optrappet angststemning, som ikke er helt uden grund, og en næsten kropsforskrækket kultur, hvor fysisk indgriben ligger meget fjernt. I gamle dage lå det lige for, at mureren, der gik hen over Blågårds Plads og så en bølle smadre et eller andet, tog fat i kraven på ham og måske gav ham en på hovedet.

Jeg mener bestemt ikke, at det er dårligt, at vi har fået et mindre voldsfyldt samfund. Men det betyder noget for udviklingen i grupperne, at ingen i lokalmiljøet tør tage konflikten.”

Også udviklingen på arbejdsmarkedet har efter Søren Magnussens opfattelse haft konsekvenser for udviklingen blandt de utilpassede unge:

”Der er ingen tvivl om, at arbejdspladsen har potentialet til at være et alternativt fællesskab og til at tilbyde en anden socialisering end “banderne”.

I dag som for 30 år siden kommer nogle af disse unge ud af skolen og kan dårlig nok læse og skrive. Forskellen er, at i dag er der meget få arbejdspladser, hvor de kan bruges med så få kvalifikationer. En elektriker skal helst have en god studentereksamen, og efterhånden er der kun flaskedreng og piccolo tilbage som mulighed.”

Tænd en drøm

Skal man hjælpe de unge til en bedre tilværelse, er det efter Søren Magnussens opfattelse nødvendigt at skabe et alternativ til banden:

”Det gælder om at tænde en drøm om en bedre fremtid i de unge. I virkeligheden vil de gerne være ingeniører, politibetjente eller pædagoger lige som andre unge.

Men de ser det ikke som en realistisk mulighed. De tror ikke på noget – andet end på gruppen. For dem er den højeste – og eneste – ambition, det eneste udsigt til forandring: et stort kup, der kan gøre dem til rigtige gangstere.

Når drømmen er tændt, er det næste skridt at støtte dem i processen henimod en normal tilværelse. Og det er meget, meget lang proces.

Netop fordi de har så lav selvtillid og så ringe tillid til omverden, spænder de gang på gang ben for sig selv: Har én fået job som flaskedreng, så stjæler han i butikken. Er en anden blevet inviteret med til ungdomsfest, så ender han i et slagsmål. Den slags ting sker hele tiden.

Og gruppen trækker stadigvæk. Både fordi den dreng, som er på vej ud, savner trygheden og beskyttelsen, og fordi resten af gruppen forsøger at få ham tilbage.”

En fælles satsning

Tænde en drøm, hjælpe med gøre den til virkelighed. Det lyder rigtigt. Men hvad er metoden?

”Der er ikke én metode. Det nytter ikke noget at lede efter Konceptet med stort K. I Vilde Læreprocesser siger vi, at metoden er en anti-metode. Første bud er at behandle hver person individuelt.

Men fælles er trods alt, at vi satser på at mobilisere de unges egne ressourcer i arbejdet for at komme på sporet i det normale samfund.

Og her er den gamle recept med arbejde og uddannelse slet ikke så tosset. Arbejde kan give både økonomi, fællesskab og prestige. Og uddannelse kan være vejen til et godt arbejde og til mere selvverd.

Som sagt kan det være rigeligt svært at finde en arbejdsplads. Og uddannelse starter ofte med 9-10 klasse. Men selv hvis det lykkes at finde et job eller en uddannelsesplads, er der mange store og små problemer tilbage, som socialarbejderen må hjælpe med at løse.

Det kan bare være det at komme op om morgenen. At løse konflikter på arbejdspladsen. At hjælpe med noget ekstraundervisning.”

Ud over arbejde og uddannelse lægger Søren Magnussen også vægt på at skabe, hvad han kalder ”Det Fælles Tredje”.

”Heller ikke det er noget genialt, vi har opfundet. Det handler om at finde aktiviteter og projekter, som både den unge og socialarbejderen kan engagere sig i. Det er afgørende, at socialarbejderen også sætter noget på spil. Ellers føler den unge sig klientgjort og læner sig tilbage og venter på penge.

For nogle år siden var jeg med til – sammen med 30 unge – at stable en ungdomshøring på benene. Det var et halvt års arbejde. Der kom 600 tilhørere og hele pressen. Det var ikke kun et pædagogisk projekt, men også reel socialpolitik.

Det havde været et nederlag for både de unge og de voksne, hvis der kun havde siddet 50 i

salen, og det blev en fælles sejr.”

Søren Magnussen nævner andre eksempler som at opbygge hjemmesider eller arrangere et boksestævne.

”At have betydning for andre end sig selv, er en helt ny oplevelse for de unge. Indtil nu har de kun oplevet respekt, fordi andre var bange for dem. Nu oplever de, at andre synes, at det, de gør og siger, er fedt.”

Krav til socialarbejderen

”Aktiviteter som disse kræver en langstrakt disciplineret indsats, og det kræver kvalificerede, energiske og begejstrede medarbejdere!”

Og her er vi ved en mærkesag for Søren Magnussen:

”I Vilde Læreprocesser mener vi, at der skal stilles større krav til socialarbejderne. Det er svært at gøre noget for denne gruppe. Skal de opleve sejre, så skal det, de laver sammen, være flot og godt.

Og så er det vigtigt, at socialarbejderne er fleksible. I meget socialpædagogisk arbejde, ikke mindst på institutionerne, betyder vagtplaner, at de unge hele tiden møder nye voksne.

Skal vi nå nogle vegne, må personalet været fleksibelt og tilgængeligt – om ikke 24 timer i døgnet, så i længere forløb. Så må de have længere ferie bagefter.

Selvfølgelig må det ikke udarte til overinvolvering, men socialarbejderen skal bruge sin personlighed og involvere sig. Være til stede som menneske. Det er meget vigtigt, at den unge møder en voksen, hun eller han får tillid til.”

Men Søren Magnussen sværger ikke til bolsjepædagogik, som han kalder det:

”Belønning kan være på sin plads i bestemte situationer: for at opbygge en relation til den unge; for at belønne en konkret indsats eller blot for at sende signalet, at I er fede nok.

Men det må aldrig kun blive en gavebod,

der får den unge til at læne sig tilbage og tage imod.”

Et spørgsmål om magt

Søren Magnussen peger i stedet på et begreb, som har helt andre undertoner: Modmagt.

”Noget af det attraktive ved “banderne” er, at de giver magt. Og gruppen har også en vis magt over de unge, der forsøger at bryde ud.

For at socialarbejderen og hans tilbud skal være attraktive, skal han demonstrere modmagt. Men det er ikke fysisk magt, jeg specielt tænker på.

Socialarbejderne skal først og fremmest vise, at de har magten til at få tingene til at rykke, til at skabe muligheder, til hjælpe videre, men også magten til at gribe ind, hvis det går galt. Og viljen til at sige: Du kan rende mig røven. Vel at mærke, så der altid er en bagdør åben for den unge til at vende tilbage igen.

Også det kræver kvalitet og kompetence fra socialarbejderen, og det er noget af det, vi arbejder på at opbygge ikke bare i den enkelte, men også ved at skabe netværk, hvor medarbejderne kan støtte hinanden med ideer eller give en praktisk hånds-rækning. Socialarbejderne får meget større gennemslagskraft, når han eller hun er en del af et netværk af mennesker, som den unge kender og respekterer.”

Det skal gøres

Nytter det?

”Jeg er nok det mest evaluerede menneske i denne branche. Jeg kan stable evalueringsrapporter over de projekter, jeg har været med i, op på bordet her. Og de peger på gode resultater.

Men jeg lægger ikke så stor vægt på dem. Ofte kan man ikke måle et positivt resultat året efter, men måske har indsatsen alligevel trukket i den rigtige retning.

Og når en ung er kommet på ret køl, hvem ved, om det skyldes vores arbejde, eller at han

fik en kæreste, som havde en god indflydelse. Sandsynligvis er det begge dele.

Men arbejdet skal gøres. Det kan godt være, at der kan opstilles chokerende regnestykker, som viser, at der er brugt seks- eller syvcifrede beløb på et menneske.

Men det er tragiske menneskeskæbner, vi

efterlader, hvis ikke vi satser på at samle disse unge op og føre dem ind i et normalt samfundsliv. Og det bliver mange gange så dyrt i form af kriminalitet og dyre fængselsophold.”

Michael Voss er freelance-journalist. Han skriver jævnligt i Ungdomsforskning.

UNGE OG RISIKO

Når sammenhængen brister

Et stigende antal unge forsøger at begå selvmord. Det er dog ikke alle, der er lige udsatte. Især unge, der har været udsat for traumatiske oplevelser – som selvmord i familien og anbringelse udenfor hjemmet – er i risikogruppen. Men selv blandt disse unge er der forskelle. Nyere forskning peger på, at visse beskyttende og belastende faktorer kan have afgørende betydning for, om unge i risikogruppen forsøger at begå selvmord. Ensomhed og isolation er en belastende faktor, der øger risikoen, mens social trivsel er en beskyttende faktor, der mindsker den. Manglende sammenhæng mellem de unges forestillinger om det gode liv og deres egne liv er en anden belastende faktor. Det er altså vigtigt, at de unge oplever sammenhæng mellem det liv, de gerne vil leve, og det liv, de rent faktisk lever. Men det kan være svært. De fleste unge betragter fx familien som en vigtig ingrediens i det gode liv. Alligevel oplever mange unge, at de står alene med væsentlige beslutninger. Og det kan være svært – især når man gerne vil have familien at støtte sig til. I værste fald kan sammenhængen bryde – og selvmord blive vejen ud.

Af Lilian Zøllner

Der har gennem de seneste år været gennemført en række undersøgelser, som har søgt at belyse vilkår og udvikling for risikobørn, truede børn og udsatte børn. Formålet har – helt naturligt – primært været et ønske om at opnå viden som grundlag for forebyggelse.

Imidlertid har det vist sig vanskeligt at forudsige, hvilke børn og unge der er i stand til at overvinde de begrænsninger, der ligger i deres sociale miljø, og hvilke unge der trods alle vanskeligheder alligevel klarer sig. Endvidere har det vist sig vanskeligt blot nogenlunde sikkert at identificere, hvilke indikatorer der kan forudsige konsekvenserne af ringe eller belastende opvækstmiljø (Schultz Jør-

gensen et al, 1993; Nygaard Christoffersen, 1999a,b).

Det er centralt, idet udviklingen viser, at et stigende antal unge forsøger at begå selvmord. En større viden om risikofaktorer og belastende og beskyttende forhold vil muligvis kunne bidrage til at ændre denne udvikling.

Stigende antal selvmordsforsøg

De seneste opgørelser over selvmordsforsøg blandt de 15-19-årige viser en stigning i antal forsøg på 34 procent fra 1999 til 2000 (tabel 1). Endvidere viser opgørelserne, at der er langt flere piger end drenge, som forsøger at tage deres eget liv. Denne stigning er særdeles

Tabel 1

Selvmordsforsøg i Fyns Amt blandt de 15-19 årige						
Antal hændelser pr. 100.000 fordelt på år og køn						
	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Drenge	137	72	104	131	72	129
Piger	370	317	380	464	387	553

Kilde: Register for selvmordsforsøg, Center for Selvmordsforskning

betænkelig, når det er påvist, at en væsentlig risiko for et gennemført selvmord er tidligere selvmordsforsøg (Bille-Brahe, 1997).

De registrerede data understøttes af resultaterne fra Sundheds- og sygelighedsundersøgelsen 2000 foretaget af Statens Institut for Folkesundhed (2002). Af denne undersøgelse fremgår det, at næsten 20 procent af de 16-29-årige har overvejet selvmord inden for det seneste år, og at flere unge kvinder end mænd har haft selvmordstanker (ibid.). Befolkningsundersøgelsen viser endvidere, at 2,5 procent af de 16-19-årige har forsøgt selvmord inden for det seneste år, og at selvmordsforsøg især foretages af kvinder.

Tanker og handlinger vedrørende selvmord er et ungdomsfænomen – andelen med selvmordstanker og selvmordsforsøg falder med stigende alder.

Der er ikke nogle entydige forklaringer på, at flere og flere unge forsøger at tage deres eget liv. Selvmordsintentionen og adfærden må ses som et meget kompliceret samspil af en lang række forskellige sociale, kulturelle og psykologiske faktorer. Enkle eller simple forklaringer findes ikke. I stedet er det nødvendigt at anskue problemstillingen ud fra forskellige synsvinkler med henblik på at søge at minimere risikoen for, at unge vælger at begå selvmord.

Sårbare livsprojekt-konstruktører

Ungdomsalderen er kendetegnet ved, at de unge på den ene side prægnes af og viderefører de værdier og livsmønstre, de er vokset op med, og på den anden side søger at træffe valg og at finde egne veje at gå i konstruktionen af deres eget livsprojekt.

Anthony Giddens (1996), Ulrich Beck (1997) og ungdomsforskeren Thomas Ziehe (1997) påpeger, at de unge står over for risici og valgmuligheder i en grad, som forældre-generationen ikke kendte til i deres ungdom. Det gør det personlige valg af værdier, som identitetsudviklingen og identitetsdannelsen i

denne livsfase skal føre til, til en stor opgave. Risiciene og valgmulighederne er mange – og de må forsøge at finde deres egne pejlemærker at orientere sig efter.

De unge skal kende de valgmuligheder, som findes, formulere egne mål og strategier for at nå det formulerede mål og begrunde deres fravalg og valg. De skal tage ansvar for deres eget liv og være bevidst om den risiko, der er forbundet med at vælge forkert.

De mange muligheder, som hele tiden viser sig med hensyn til uddannelse, livsformer, den teknologiske udvikling osv., lægger på den ene side op til store forventninger, men på den anden side sættes deres tidligere valg til debat. De er "livsprojekt-konstruktører", som skal holde alle optioner åbne så længe som muligt og fastholde omvalgsretigheden.

Usikkerheden, forvirringen og søgen efter identitet i denne proces medfører problemer, som i større eller mindre grad kommer til udtryk verbalt eller nonverbalt. Oplever de unge, at de står uden støtte i deres valg og fravalg kan dette udløse følelsen af ensomhed.

Ingen lovmæssighed

De faktorer, som kan bringe børn og unge i risikogruppen for selvmord, er bl.a. selvmord eller selvmordsforsøg i egen familie, omsorgssvigt, social ydmygelse, anbringelse uden for hjemmet, problemer i skolen, tidligere selvskadende handlinger samt psykisk sygdom (Nygaard Christoffersen, 1999a,b, Bille-Brahe, 1997, Agerbo et al 2002).

Men der er ingen lovmæssighed forbundet med det. Selv om et barn eller en ung vokser op med en lang række, af de risikofaktorer, som kan føre til selvmord, er det ikke alle, som får tanker om, at livet ikke er værd at leve, eller som forsøger at begå selvmord. Rutter (1997) peger på, at belastninger i barndommen kan føre til vidt forskellige former for dårlig tilpasning. Og trods meget alvorlige belastninger er det ikke alle børn og unge lige sårbare (Zlotnik, 1995).

Beskyttende og belastende faktorer

Som det fremgår af figur 1 vil nogle børn og unge vokse op med en række af de nævnte risikofaktorer, som kan føre til at de bliver udsatte og sårbare. Afgørende for den videre udvikling er, hvilke belastende og beskyttende faktorer, de påvirkes af, hvordan de reagerer på påvirkningerne, og hvordan omgivelserne reagerer på usynlige og synlige signaler.

Tidligere undersøgelser viser, at de sociale relationer har afgørende indflydelse på børn og unges trivsel (Due Henriksen, et al. 2001). Det er påvist, at de unge, som er socialt integrerede – dvs. at de både har fortrolige kontakter til mindst én af forældrene og til mindst én ven – har et godt helbred, god skoletrivsel og god almentrivsel i modsætning til unge, som ikke har fortrolige kontakter (s. 56). Omvendt vil manglende fortrolige samtalepartnere udgøre en belastende faktor og dermed risiko for mistroivsel.

En anden væsentlig forudsætning for, at børn og unge udvikler modstandsdygtighed over for sociale belastninger, er, at de oplever, at der er sammenhæng og mening i deres tilværelse (Antonovsky, 1987; Elsborg et al, 1999). Omvendt kan manglende sammenhæng og mening føre til forvirring og håbløshed og kan fremme tanker om selvmord. Fremmede for livsmod og livsduelighed er oplevelsen af, at de værdier, man prioriterer højest i visionen om det gode liv, også kan genkendes i det liv, som leves.

At tilhøre en gruppe, at være noget for

andre og at se sit liv i sammenhæng med andre med giver en positiv følelse af mening med livet (Yalom, 1998, s. 485). Ensomhed og isolation er belastende faktorer og bringer den unge i en meget udsat og sårbar position.

Visionen om det gode liv

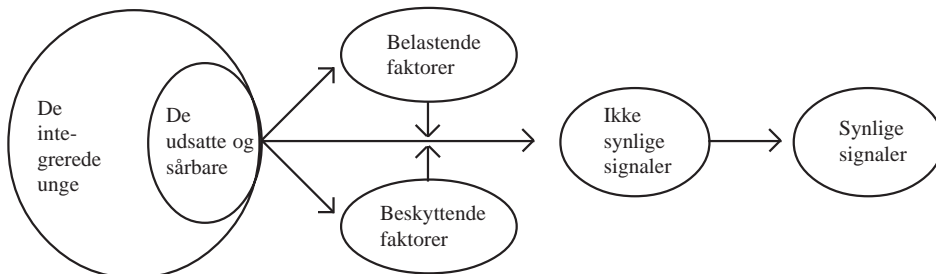
Hvilke værdier prioriterer de unge højt, og i hvilken udstrækning kan de genkende disse værdier i deres dagligdag? Spørgsmålene er centrale set i lyset af teorierne om beskyttende faktorer.

En spørgeskemaundersøgelse omfattende 419 unge i alderen 15 til 18 år (de ikke undervisningspligtige) bringer ny viden på bane. Dataindsamlingen er gennemført i oktober måned 2001 i en enkelt kommune i Ringkøbing Amt. Antallet af unge, som var tilmeldt 10. klasse, gymnasiet, HF, handelsskole, teknisk skole eller som er i arbejde/i lære og som har fået spørgeskemaet tilsendt udgør i alt 531. Besvarelsesprocenten udgør 78,9 procent.

I spørgeskemaet indgår – ud over en række spørgsmål om social kontakt, følelser og adfærd – til sidst ti værdier, som de unge er blevet bedt om at prioritere. De ti værdier hører primært til de terminale værdier, dvs. mål i tilværelsen (Rokeach, 1973), og alle værdierne er almene i forbindelse med den påvirkning, elever får i grundskolen.

Som det fremgår af tabel 2 (se side 26), er der forskel på drenges og pigers prioritering, men venskab og tryghed i familien er højt prioriteret for begge køn. Resultaterne bekræfter

Figur 1

Tabel 2

Værdiprioritering fordelt på køn	Dr. n=174	Pi. n=208
Venskab	1	1
Sundhed (et godt helbred)	2	5
Tryghed i familien	3	2
Frihed (til at tænke, tro, vælge)	4	4
Ærlighed	5	3
Fællesskab	6	6
Solidaritet (omsorg for andre)	7	7
Uafhængighed	8	9
Ligeværd	9	8
Viden	10	10

andre undersøgelser af danskernes værdiprioriteringer (Varming og Zøllner, 2002).

Familien er meget central i danskernes vision om det gode liv, og familien er anset for at være et indiskutabelt gode på tværs af køn og alder. Gundelach (2002) påpeger, at ”familien er det vigtigste område af livet for danskere. Intet andet har samme betydning” (s. 103).

På den anden side prioriterer de unge i den foreliggende undersøgelse solidaritet og ligeværd lavt, hvilket samtidig bekræfter tendensen, at unge udvikler sig i retning mod en individualistisk livsindstilling og væk fra en social og solidarisk indstilling (Nørregård-Nielsen og Østergård, 2002).

Hovedparten (71,8 procent) bor sammen med begge forældre, og 12,8 procent bor sammen med én af forældrene. De har med andre ord muligheden for at tale med forældrene om de problemer, som kan opstå, eller om de tanker, de gør sig. Desuden har hovedparten af de unge muligheden for at tale med andre unge eller voksne om problemer, idet 96,8 procent er tilmeldt en uddannelsesinstitution eller er i arbejde og 95,5 procent har søskende.

Isolation

Til trods for at de unge har rige muligheder

for at indgå i sociale relationer med både voksne og andre unge, viser besvarelserne, at en væsentlig del er socialt isolerede. 9,2 procent af drengene og 5,5 procent af pigerne angiver, at de ikke har nogen at tale med – hverken andre unge, forældre eller andre voksne. Få (1 procent af drengene og 0,9 procent af pigerne) angiver, at de kun har voksne at snakke med.

Både de isolerede og de voksenorienterede er udsat for en belastning i forhold til deres almene trivsel og i forhold til at skabe sammenhæng og mening i deres liv.

Andre undersøgelser tyder på den samme tendens (Varming og Zøllner, 2002). Rasmussen (2002) peger på, at der i løbet af 1990’erne er sket et markant fald i samtalerne med forældrene om de unges seksualitet. Årsagerne til den manglende kommunikation skønnes bl.a. at være, at børn og voksne lever i hver sin verden og at fællesskabet er nedprioriteret.

Ensomhed

Blandt de problemer, de unge anser for at være størst, hører personlige problemer, problemer med skole, forældre og ensomhed (tabel 3). Det er specielt pigerne, som giver udtryk for, at de personlige problemer vejer tungt, og omkring hver femte ung anfører, at de har proble-

mer med ensomhed. Det, som er karakteristisk for de isolerede og de voksenorienterede, og hvor der er en signifikant forskel fra de øvrige unge er, at de har problemer med ensomhed og med forældre. Andre undersøgelser (Koch og Bechmann Jensen, 1999; Due og Holstein, 1997 og Nielsen, 1998) viser at ensomhed og manglende samtalepartnere er et stigende problem for tidens børn og unge.

Vision og virkelighed

De værdier, som i den foreliggende undersøgelse blev prioriteret højt – familie og venskab – indeholder socialt fællesskab og en gensidig afhængighed, hvilket er beskyttende faktorer mht. selvmordstanker og selvmordshandlinger. Belastende er derimod ensomheden, som kan fremme følelsen af, at man står alene med vanskelige eller forkerte livsvalg. At være ensom livsprojektkonstruktør er en vanskelig og belastende opgave – specielt hvis visionen om det gode liv bygger på ønsket om tætte relationer.

Besvarelsenerne skal ses i lyset af individualiseringen, hvor børn og unge erfarer, at de selv kan tage beslutninger om centrale forhold i deres liv – fx valg af kost, sengetider, prævention og fritidsinteresser. Kisten Drotner (1999) har foretaget en undersøgelse af børns og unges medievaner, som viser, at børn i Danmark har meget frie rammer til foretage beslutninger om hvad de vil se.

Hvad de unge anser for at være rigtigt og

forkert, afhænger af det fællesskab, de indgår i. Og der kan forhandles. Forhandlingerne signalerer en risikovillighed til at afstå fra faste krav, men for den sårbare unge kan dette tolkes som et signal om, at det i virkeligheden ikke er afgørende, om man er en del af fællesskabet eller ej. Værdiprioriteringen tyder på, at der hos de unge er en længsel efter at være en del af et fællesskab, hvilket skuespilleren og instruktøren Jens Arentzen illustrerer med følgende udsagn.

”Jeg har undervist i tyve år på Filmskolen og andre steder, og jeg har oplevet en usandsynlig længsel og melankoli og ubrugthed hos de unge mennesker. De er slet ikke vant til at blive set, at blive hørt på eller at få at vide, at de er dejlige. De er vant til at klare sig selv eller at få en masse valg. ’Du kan ringe skat, hvis far skal komme og hente dig. Vi kan også bare aftale kl. 22. Du kan også få til en taxa nu, så du kan komme hjem. Hvad vil du helst?’ Det lyder jo som en kærlighedsgave, men hvorfor får man ikke at vide, du skal kraftedemig være hjemme klokken 21, for lofterne skal ordnes. Eller vi skal på lejr tur til Rumænien, og du skal med, for du skal være mast i teltet. Så er da der brug for én” (Bjerg, 2001).

Der er en ubetinget etisk fordring om at forebygge, at børn og unge tager deres eget liv. Denne etiske fordring tager sit udgangspunkt i det forhold, at vi er henviste til hinanden, og at vi derfor har såvel en personlig som en dele-

Tabel 3

Det største problem i øjeblikket (i procent)	Prioriteret plads	Unge mænd	Prioriteret plads piger	Unge piger
Personlige problemer	2	33,3	1	60,2
Problemer med skole	1	35,8	2	28,2
Problemer med ensomhed	3	18,3	4	20,4
Problemer med kammarater	7	10,8	6	12,7
Problemer med fritid	6	13,3	5	12,7
Problemer med arbejde	4	14,2	7	10,5
Problemer med forældre	5	14,2	3	21,5

geret magt til at ændre ved faktorer, som hæmmer livsmodet hos unge.

Lilian Zøllner er cand. pæd., Ph.D. og centerleder på Center for Selvmordsforskning i Odense

Litteratur

Agerbo, Esben et al: Familial, Psychiatric, and Socioeconomic risk factors for suicide in young people: nested case-control study. I: *British Medical Journal*, 2002, 325: 74

Antonovsky, Aaron: *Unraveling the Mystery of Health*. Jossey-Bass Inc. Publishers. San Francisco, 1987

Beck, Ulrich: *Risikosamfundet – på vej mod ny modernitet*. Hans Reitzels Forlag. København, 1997

Bille-Brahe, Unni: *Selv mord – blandt børn?* Odense: Center for Selvmordsforskning, 1997

Bjerg, Thomas: *Når kameraet er slukket*. Samtale med Jens Arentzen. I: Berlingske Tidende den 17. juni, 2001

Drotner, Kirsten: *Unge, medier og modernitet. Pejlinger i et foranderligt landskab*. Borgen. København, 1999

Due, Pernille: *Sundhed og trivsel blandt børn og unge: Danmarks bidrag til en international undersøgelse*. Foreningen af Danske Lægestuderendes forlag, 1997

Due, Pernille et al: Børns sociale relationer. I: Schultz Jørgensen, Per, Holstein, Bjørn E., Due, Pernille (red.) *Sundhed på vippen*. Hans Reitzels Forlag. København, 2001, 49-62

Elsborg, Steen, Hansen, Trine Juul og Hansen, Vagn Rabøl.: *Den sociale arv og mønsterbrydere*. Danmarks Pædagogiske Institut. København, 1999

Giddens, Anthony: *Modernitet og selvidentitet*. Hans Reitzels Forlag. København, 1996

Gundelach, Peter: Familieværdierne består. I: Peter Gundelach (Ed.) *Danskernes værdier*. Hans Reitzels Forlag. København, 2002, 99-115

Koch, Ida og Bechman Jensen, Torben: *Anonym rådgivning af børn og unge*: om telefonrådgivning,

opsøgende socialt arbejde og åbne rådgivninger. Socialministeriet, 1999

Nygaard Christoffersen, Mogens: Risikofaktorer i barndommen. I: *Social arv – en oversigt over forskningsbaseret viden*. Socialforsknings instituttet 99:9, 1999a, 109-134

Nygaard Christoffersen, Mogens: Selvmord og selvmordsforsøg blandt børn og unge. I: *Risikofaktorer i barndommen – en forløbsundersøgelse særligt med henblik på forældres psykiske sygdomme*. Socialforskningsinstituttet 99:18, 1999b, 77-86

Nørregård-Nielsen, Esther og Østergaard, Jeanette: Unge stiller større krav til deres fremtidige arbejde. I: *Danskernes værdier 1981-1999*. Peter Gundelach (red.) Hans Reitzels Forlag. København, 2002, 141-168

Rasmussen, Bjarne: Nysgerrige – men ikke grænseløse. I: *Unge og sex*. Ungdomsforskning nr. 2, juni. Center for Ungdomsforskning, Roskilde Universitetscenter, 2002, 13-18

Rokeach, Milton: *The Nature of Human Values*. New York, 1973

Rutter, Michael og Rutter, Marjorie: *Den livslange udvikling – forandring og kontinuitet*. Hans Reitzels Forlag. København, 1997

Skov Nielsen, Niss: *Sundhed og livsstil hos elever på ungdomsuddannelserne i Frederiksborg Amt*. Embedslægeinstitutionen i Frederiksborg Amt, 1998

Schultz Jørgensen, P., Ertmann, B., Egelund, N. og Hermann, D.: *Risikobørn. Hvem er de – hvad gør vi?* København: Socialministeriet/Det tværministerielle Børneudvalg, 1993

Sundheds- og sygelighedsundersøgelsen 2000. Statens Institut for Folkesundhed, 2002

Varming, Ole, Zøllner, Lilian: *Værdier og værdiudvikling*. Hans Reitzels Forlag, København, 2002

Yalom, Irvin D.: *Eksistentiel psykoterapi*. Hans Reitzels Forlag. København, 1998

Ziehe, Thomas: Individualisering som det kulturelt forandrede selvforhold. *Social Kritik*, 9. årg. Nr. 52/53, 1997, 34-56

Zlotnik, Gideon: *De stakkels drenge*. Hans Reitzels Forlag. København, 1995

UNGE OG RISIKO

Kropskontrol

Risikoen for, at unge udvikler spiseforstyrrelser, er stigende. Tilværelsens mange valg og presset for at vælge rigtigt tynger de unge. De har mange muligheder – men kun sig selv at bebrejde, hvis det går galt. Og frykten for fiasko afføder et øget behov for kontrol over tilværelsen. En kontrol, der er næsten umulig at opnå i denne flimrende tid. Og så kaster flere og flere unge sig altså over kroppen som et afgrænset mål for kontrol. Alt sættes ind på at kontrollere kroppen. Maden vælges fra – ligesom venner, fornøjelser og alt det andet, som er med til at skabe livet. Spiseforstyrrelsen er altså et fravalg af livet. Og et fravalg, der understøttes af nutidens idealisering af den tynde krop. Det skriver terapeuterne Karen Bro og R. Theresa Abegg, der er konsulenter for Landsforeningen for Spiseforstyrrelser. De opfordrer til et opgør med det herskende kropsideal.

Af Karen Bro og R. Theresa Abegg

Flere og flere i vores samfund udvikler spiseforstyrrelser.

Men hvor stor er risikoen? Hvem rammes? Hvorfor lige i vores samfund? Hvorfor i vores tid? Og hvad kan vi gøre for at afhjælpe problemet?

For at kunne svare på disse spørgsmål må vi definere, hvad en spiseforstyrrelse er. Ikke mindst må vi skelne mellem spiseforstyrrelser og en naturlig interesse i sund livsstil. En definition sætter grænsen der, hvor en persons tanker om krop, kost og vægt fylder så meget i bevidstheden, at det griber ind i personens adfærd og liv på en måde, der på afgørende vis forstyrrer livsudfoldelsen.

Udvikling og forekomst af spiseforstyrrelser

Erfaringen viser, at sygdommen udvikles i et kontinuum mellem såkaldt risikoadfærd og deciderede spiseforstyrrelser.

I 1997 fik Sundhedsstyrelsen lavet en undersøgelse, der viser, at omkring 29 procent af alle unge i alderen 14-24 år har risikoadfærd. De bruger en stor del af deres opmærksomhed og tid på at fokusere på krop, ud-

seende, mad, motion og vægt.

Undersøgelsen viste endvidere, at 5 procent får en diagnosticeret spiseforstyrrelse – dvs. anoreksi eller bulimi – og yderligere cirka 5 procent lider af en atypisk spiseforstyrrelse – dvs. en spiseforstyrrelse, der ikke nøje følger de snævre diagnosekriterier, men som stadig er en spiseforstyrrelse. Herudover lider mange af tvangs- og overspisning, som ikke har en diagnose, men som gemmer sig i tallene for risikoadfærd.

Omsat til konkrete tal betyder det, at der er cirka 100.000 unge med risikoadfærd og omkring 20.000 unge med diagnosticeret spiseforstyrrelse. Og de ramte bliver yngre og yngre. Der registreres tilfælde ned til 7-8-årsalderen.

En opfølgende undersøgelse i 1998 bekræftede tendenserne fra 1997-undersøgelsen. Og en nyere undersøgelse af psykiater Mette Waadegaard fra 2000 peger endda på en stigning i forekomsten af risikoadfærd og bulimi.

Risikoadfærdens kan først være spredt og utydelig, men bliver mere og mere speciel og udpræget, når den nærmer sig en egentlig

Forekomst ifølge Sundhedsstyrelsens rapport fra 1997

- Undersøgelsen er foretaget blandt 9. og 10. klasser, HF- og gymnasieklasser i 1995-96 og var rettet imod de 14-24-årige piger og drenge
- Anoreksi og bulimi er blandt de mest udbredte alvorlige lidelser blandt unge kvinder i alderen 14-24 år. Allerede i 10 års alderen ses en udbredt vægt- og slankeadfærd
- Anoreksi og bulimi er udprægede kvindesygdomme, men også mænd rammes. Fordelingen på drenge og piger ligger på ca. 1:10.
- Tallene går hovedsagelig på anoreksi og bulimi. De er behæftet med usikkerhed. Ikke mindst tallene for bulimi, da personen er normalvægtig, og derfor ofte ikke 'opdages'. Desuden mangler tal for tvangs- og overspisning, der ikke er officielle diagnoser
- Undersøgelsen viser, at størstedelen af tilfælde med spiseforstyrrelser kommer fra gruppen af unge med risikoadfærd

spiseforstyrrelse.

Risikoadfærden kan med tiden give et negativt og fordrejet syn på virkeligheden, omgivelserne og personen selv. I den proces kan de sociale relationer blive overfladiske, forkvaklede og endog helt ebbe ud. Det kan give isolation og ensomhed.

Det svære ungdomsliv

Men hvorfor øges antallet af unge med risiko-

adfærd – og i sidste instans antallet af unge med spiseforstyrrelser? Hvad er det i vores samfund, der skaber grobund for det?

Først og fremmest er det ikke let for børn og unge at finde en plads og en identitet i dagens samfund, hvor eksisterende sociale fællesskaber som klasse, familie, køn osv. er i opløsning. Det øger presset på den enkelte, der stilles overfor at skulle udvikle sine egne livsmål og -strategier.

Risikoadfærd

Der er tale om risikoadfærd, når en person

- Begynder at undgå spisesituationer eller ønsker at spise alene
- Bliver ekstremt interesseret i mad, læser og taler meget om mad, vægt og udseende
- Har en forvrænget opfattelse af sit eget udseende, oplever sig selv som fed uanset eventuel undervægt
- Dyrke umådeholden og meget tvangspræget motion – det er pligten ikke glæden, der motiverer
- Isolerer sig, siger nej til socialt samvær
- Har meget ringe selvværd
- Stiller enormt høje krav til sig selv. Godt er aldrig godt nok
- Har koncentrationsbesvær
- Lider af store humørsvingninger
- Udviser rastløshed og har søvnproblemer

Nok kan også dagens børn og unge hælde til forældrenes vejledning. Men forældre har aldrig været så meget væk fra hjemmet som nu. Og stadigt flere spørgsmål må børnene og de unge selv tage stilling til. Stadigt yngre individer står derfor i stadigt stigende grad overfor opgaven at skabe sig selv. De valg, de foretager sig, bliver mere og mere afgørende for, hvordan deres liv udformer sig. Om de bliver en succes eller en fiasko.

Det giver selvfølgelig fantastiske muligheder ikke at være bundet af sociale kaster. Men samtidig skaber det et stort kollektivt mantra – at man kan, hvad man vil – uanset hvilke forudsætninger, der er givet. Og kan man ikke, har man ikke prøvet hårdt nok – uanset hvilke vanskeligheder, man er stødt ind i. Bliver man en fiasko, har man kun sig selv at bebrejde.

Kropsfikseringen

Verden er altså et farligt sted, hvor man må tage ansvar og passe på sig selv. Og med tidens øgede kropsfiksering, bliver kroppen et væsentligt mål for denne påpasselighed. Et sted, hvor man søger at opnå sikkerhed i en usikker verden. Og opfordringer til at passe på kroppen er der nok af:

PAS PÅ dit hår, det tørrer, knækker, spalter, kruser, krøller, du må behandle det med... PAS PÅ dine øjnes udstråling, du må behandle det med... PAS PÅ din hud, den rynker, får bumser, tørrer ud, sprækker, er for bleg, forbrændt, smør med... PAS PÅ dine negle, lår, appelsinhud på lårene, deller, mave, bagdel...

Opfordringerne er ikke mindst rettet mod piger. Det er derfor ikke overraskende, at det primært er dem, der rammes af spiseforstyrrelser. Ifølge speciallæge i børnepsykiatri Gideon Zlotnik er samfundets budskab til den nyfødte pige: ”Fra top til tå er du forkert. Men det kan der gøres noget ved, og jo før du starter desto bedre. Du må bearbejde din krop med diæt, dit hår med frisurer, dine øjne med make-up, og du må starte kampen mod alderens spor

med antirynkecreme.”

Den magre krop

Et budskab, der bliver stadigt tydeligere, er, at man skal være tynd. Ikke bare slank – men ekstremt tynd. Det ses ikke mindst hos filmstjerner og modeltyper i medierne, der ofte er afklædte og afslører drengede, magre kroppe, hvor krave- og hofteben stikker frem. Det eneste ønskede fedtdepot er brystet – men det kan jo heldigvis afhjælpes med plastikkirurgi.

En Gallupundersøgelse fra 1995 viser, at ca. 48 procent af de undersøgte kvinder i alle aldre konstant var på slankekur, målbevidst dyrkede sport udelukkende for at tabe sig eller krampagtigt holdt en for lav vægt, hvor de decideret sultede sig, fordi de var utilfredse med deres krop.

Og intet tyder desværre på, at tallene er blevet lavere. Ifølge lektor og speciallæge i psykiatri Birgit Petterson lægger vi i stigende grad ’den korrekte adfærd’ ud i den ydre adfærd – dvs. kroppen – frem for at føle os rigtige på det psykologiske plan.

Den norske psykiater Finn Skårderud skriver om magt og vægt i ”denne torturens tidsalder”:

”De strenge rammer for kroppen ødelægger humøret, selvspekten og kropsglæden hos titusindvis. De får folk til at tage deres eget liv. Teenagere indgår skriftlige kontrakter om, at han automatisk har slået op, dersom hun har passeret en vis vægt. Man frygter at blive sat uden for det gode selskab, ikke på grund af kommunistiske sympatier eller seksuel frivolitet, men på grund af ’bilringe’”.

Fedme betragtes i dagens samfund som et udtryk for ringe selvkontrol, hvorimod slankhed mere end nogensinde før udtrykker renhed. Næring og mad bliver nærmest en slags psykologi. Fedtfri og få kalorier bliver nærmest en religion i en ellers så ateistisk tid.

Fravalgene

Fikseringen på den tynde krop – kombineret

med angsten for at vælge forkert i et samfund med få retningslinier og mange valg – gør, at nogen forsøger at vælge alt det fra, der er farligt. Og hvad er ikke farligt?

Selv små børn ved, at de skal passe på utallige ting: tilsætningsstoffer i maden, luftforurening, vandforurening, drivhuseffekten, oversvømmelse, krige. Men alt det har den enkelte jo ikke umiddelbart nogen chance for at påvirke.

Til gengæld er det muligt at gøre noget ved kroppen, figuren, vægten. Og det er muligt at vælge alt det fra, som kommer på tværs af dette projekt – at se godt ud. Men i takt med, at man vælger mad, venner, fornøjelser og andres hjælp fra og koncentrerer sig om at se godt – dvs. tynd – ud, så vælger man også livsudfoldelsen fra. Uden at man opdager det, bliver fravalget af livet den yderste konsekvens af ens individuelle valg.

Alle svære valg bliver henlagt til: ”Når jeg bliver tynd nok, så bliver jeg og mit liv en succes”. Men netop den tanke fører en længere og længere væk fra det oprindelige mål – at få et godt liv. Efterhånden forsvinder man ind i en labyrint, hvor alle udgange låses bagud. Man havner i et fængsel, låst fast af egne beslutninger og bekræftes kun i ens egen negative tilstand og fiasko.

Alt for sårbare

De, der ender i labyrinten, i spiseforstyrrelsen, har som regel oplevet, at kravet om overblik og kontrol over vigtige forhold har været alt for stort på tidspunkter, hvor de har været alt for sårbare. På tidspunkter, hvor det psykiske stressniveau har væltet dem og ingen har samlet dem op. Det kan være i forbindelse med skilsmisser, svigt fra forældre eller venner, mobning, sygdom eller dødsfald. Situationen, hvor der ikke har været tilstrækkelige støttestrukturer, og de har oplevet, at de selv måtte håndtere problemerne.

Og hvad sker der så? De kaster sig over kroppen – og søger at få kontrol over situationen

ved at kontrollere den. Ingen skal kunne sætte en finger på dem. Facaden bliver pudset og poleret – en maske bliver påført og en rolle gennemspillet. Der bliver udtænkt regler, procedurer og selvfafstraffelse, der skal sikre deres succes. Regler, procedurer og selvfafstraffelse, der skaber orden i en verden uden orden – uden sikkerhed. Og i deres hårdnakkede forsøg på at få styr på risiciene i deres liv bliver de syge – meget syge.

Vedvarende og forbigående faktorer

Det er altså ikke kun samfundets krav om, at man skal skabe sit eget liv, være slank etc., der skaber spiseforstyrrelser. Disse krav spiller sammen med og udløses af personlige kriser i den enkeltes liv.

Årsagssammenhængene er komplekse og mangesidede. Det kan dog være nyttigt at skelne mellem vedvarende og forbigående faktorer. De vedvarende faktorer er forhold, der gør sig gældende i hele individets liv – hvad enten det er biologiske, familiære eller samfundsmæssige forhold. De forbigående faktorer er forhold, der i en bestemt periode skaber stress og krise.

1. Vedvarende og forstærkende faktorer
  - Biologiske forhold – fx tidlig pubertet, tidlig overvægt
  - Familieforhold – fx kriser, misbrug, svigtende omsorg
  - Samfundets/omgivelsernes krav – fx om præstation og skønhed
2. Forbigående og udløsende faktorer
  - Udfordringer i ungdomsårene
  - Tab og svigt

Ikke kun modeindustriens skyld

Når årsagssammenhængene er så komplekse og mangesidede, som de er, er det for let at skyde skylden på mode- og reklameindustrien. Nok forfører den de unge. Men vi er alle individuelt og kollektivt med til at skabe de værdis-

er og succeskriterier, som den hylder.

Vi køber bladene, ser filmene og forsøger at omskabe os selv for at spejle trenden. Vi omtaler og kommenterer os selv og andre i forhold til udseende og påklædning: ”Nu skal jeg altså på slankekur” og ”den kjole burde hun ikke have på – har hun virkelig ingen selv-kritik?”

Alle disse små bemærkninger er med til at cementere mode- og reklameindustriens krops- og skønhedsværdier som målestok for, hvor meget vi er værd. Er med til at cementere, at det er vigtigt, hvordan vi ser ud. Ikke hvad vi siger, eller hvordan vi handler mod vore medmennesker – men hvordan vi ærer eller krænker æstetikens uskrevne love. Vore børn og unge hører på det og får budskaberne klart og tydeligt: Det er din figur, vægt og påklædning, der tæller. Andre kvaliteter er underordnede.

Oplysning med spreddehagl

Som med alle lidelser er de to væsentligste handlemuligheder forebyggelse og behandling. I forebyggelsen ligger oplysning som en vigtig søjle. Men vil oplysningen føre til en begrænsning af forekomsten, eller vil den tværtimod give inspiration til at vælge denne farlige livsstil?

Hvis spiseforstyrrelser kunne ties ihjel, var det allerede sket. Indtil 90'erne var der meget ringe eller ingen oplysning og viden om dette emne. Alligevel ekspanderede problemet, fordi værdier, normer og adfærd omkring slanke kropsidealer og ydre succes var på fremmarch.

Formålet med den store kampagne, Anoreksiforeningen afholdt i år 2000 var netop at gøre opmærksom på et stort og ofte skjult problem – at et stigende antal især unge i deres søgen efter identitet og sikkerhed udvikler en adfærd i forhold til krop, kost og motion, der bringer dem i fare for at blive alvorligt syge.

Et andet vigtigt mål med kampagnen var at gøre de ramte opmærksomme på muligheden for den hjælp og behandling, som er nød-

vendig for at komme ud af spiseforstyrrelsen. Mange kæmper alt for længe alene med problemerne, og det forøger blot risikoen for, at lidelsen bider sig fast. Hvis problemet tematiseres er der større sandsynlighed for, at de kommer i gang med lægelig og psykologisk behandling. Det er altså en god idé at skyde med spreddehagl for at nå de ramte, der sidder og ’gemmer sig’.

Undgå opskrifter

Det er dog nødvendigt med en målrettet oplysning overfor de mennesker, der professionelt beskæftiger sig med børn og unge. En oplysning, der orienterer om risikoadfærd og tidlige tegn på spiseforstyrrelser.

Man skal dog være varsom med en sådan oplysning overfor børn og unge. Beskriver man spiseforstyrrelsesadfærd for detaljeret, kan det opfattes som en opskrift på spiseforstyrrelser. I stedet bør man koncentrere sig om en holdningsbearbejdelse. En tematisering af ydre kontra indre værdier, en opdragelse til socialitet på lige fod med individualitet – og i øvrigt en massiv indsats mod mobning. Også de mange lokale initiativer med sorggrupper for børn og unge, der har mistet pårørende, er vigtige for at tage bedre hånd om truede børns og unges følelser.

Ikke kun professionelle

Behandlingen bør lægges i hænderne på professionelle. Det er imidlertid afgørende, at de pårørende ikke udelukkes og stemples som skadevoldere. Tværtimod bør deres rolle som væsentlige støttepersoner anerkendes.

Det indebærer, at de får støtte, rådgivning og vejledning, der viser dem, hvordan de bedst muligt varetager rollen som forældre til en person med spiseforstyrrelse, og hvordan de bedst undgår at viderefremde budskaber og værdier, der ’fodrer’ spiseforstyrrelsen.

Oplysning til de rette målgrupper har altså stor værdi i både forebyggelsen og behandlingen. Den kan være med til at skabe større for-

ståelse, åbenhed, aftabuisering og påpege nødvendigheden af en justering af individets og samfundets værdier.

Eksistensberettigelse

Det senmoderne menneske, der ikke har nogen givet livsbane og identitet – men hele tiden må prøve sig frem i tilværelsens utallige valg-situationer, har ikke automatisk en følelse af at have en eksistensberettigelse.

Alt for mange søger eksistensberettigelse gennem det ydre – gennem skønhed og æstetik. Tilsyneladende har færre og færre en oplevelse af, at de har ret til at være her med den krop, de nu engang har. Et vigtigt mål i forebyggelsen og behandlingen af spiseforstyrrelser er derfor at skabe en accept af egen krop og personlighed hos de ramte.

Vi er alle med til at skabe de samfundsmæssige værdier, der hylder skønhed og æstetik. Der hylder den magre krop. Og som i sidste instans skaber de samfundsmæssige forudsætninger for spiseforstyrrelser – ikke mindst blandt unge. Det burde vi måske have i baghovedet gang, vi fristes til at tale nedsættende om andres eller vore egne kroppe og udseende. Denne nedsættende tale – og de værdier, som den repræsenterer – opfanges af sårbare og usikre unge som spejle, de skal se sig selv i.

Karen Bro og R. Theresa Abegg arbejder som behandlere og rådgivere i Abegg og Bro – Center for Spiseforstyrrelser i København og Helsingør. De fungerer endvidere som konsulenter for Landsforeningen for Spiseforstyrrelser og som foredragsholdere og supervisorer i mange sammenhænge.

Flere oplysninger om Bro og Abegg på telefon 48 24 98 24 eller på www.webzign.dk/svanen.

Landsforeningen mod spiseforstyrrelser tilbyder rådgivning på telefon 70 10 18 18. Sekretariatet kan træffes på 35 3649 13. Foreningens e-mail-adresse er info@spiseforstyrrelser.dk og hjemmesiden er www.spiseforstyrrelser.dk.

Litteratur

Petterson, Birgit: "Systemets onde cirkel", kronik i *Politiken* den 27. november 2000

Skårderud, Finn: *Uro: en rejse i det moderne selv*, Tiderne Skifter 1999

Sundhedssyrelsen: *Spiseforstyrrelser. Hvor stort er problemet og hvordan kan man forebygge?*, Forebyggelse og Sundhedsfremme nr 10 1997

Waadegaard, Mette: *Forståelsesmodel vedrørende unges spiseforstyrrelser*, Dike 1997

Zlotnik, Gideon: *Foredrag i Landsforeningen mod spiseforstyrrelser*, Valby Medborgerhus, den 24. januar 2002

UNGE OG RISIKO

En tredje vej

Indsatsen over for unge rusmiddelmisbrugere svinger mellem to diskurser, den konservative lov og orden model og den liberale skadesbegrænsning. Men begge retninger tager et forkert – liberalistisk – udgangspunkt om, at misbrugeren har et frit valg, og at ekspertbehandling er vejen til et godt liv uden misbrug, mener Morten Nissen, lektor ved Institut for Psykologi, Københavns Universitet. I stedet må vi finde en tredje vej, der ser misbruget som en del af et fælles problem, og som arbejder med udvikling af hele det kulturelle miljø, misbrugeren lever i.

Af Michael Voss

”Misbrug af rusmidler har ikke noget at gøre med, at de unge er inde i en særlig dæmonisk fase af deres liv. Det er hele vores kultur, der er præget af, at vi propper os med kemiske produkter for at påvirke vores krop og vores tilstand og dermed hele vores liv.”

For psykologen Morten Nissen er det sidste en vigtig ramme for at forstå og vurdere de indsatser, der bliver gjort over for unge misbrugere. Morten Nissen bedriver praksisforskning inden for socialt arbejde. Bl.a. har han fulgt gadebørnsprojekter i København og er i øjeblikket tilkøbtet Vilde Læreprocesser som forsker.

To diskurser

”Der er en tydelig spaltning mellem to diskurser i indsatsen. På den ene side en lov-orden-kontrolpolitisk tænkning og på den anden side en liberal figur, som også bliver kaldt skadesbegrænsning.

I Skandinavien står Danmark for den liberale skadesbegrænsning-tænkning og Sverige med parolen om det ” ,drogfria samhället” for den mere konservative retning. Og på verdensplan er USA et tydeligt eksempel på den politimæssige og militære forståelse, mens Holland har været bannerfører for en liberal politik helt tilbage fra 60’erne.

Ideen i den konservative model er, at man

kan reducere både efterspørgslen og udbuddet på markedet ved stor politiindsats og hårde straffe, en traditionel kriminalpræventiv tænkning. På politiindsatsen er der koblet en eller anden form for behandlingsfilosofi – ofte en traditionel psykoterapeutisk eller psykiatrisk figur. Man skal have nogle eksperter til at behandle misbrugerne for disse sygdomme, som misbruget er udtryk for.

Som udgangspunkt sætter man, at her er en fri borger, som selv kan vælge at gå ind i misbruget eller holde sig ude – og selv må tage sin straf, hvis han vælger forkert. Det hviler tydeligt på liberalistiske præmisser.”

Men Morten Nissen finder nogle af de samme præmisser i den anden tænkning, den mere liberale/frisindede – retning, der brød igennem i Danmark i 1984 med metadonudskrivning som led i en socialpædagogisk behandling:

”I modsætning til den konservative diskurs, hvor behandleren definerer det gode – misbrugsfrie – liv, som individet skal nå frem til, er man i den liberale diskurs mere parat til at sige, at den enkelte selv må definere det gode liv, herunder selv finde ud af, hvordan han eller hun lever med rusmidler.

Her trækker jeg skadesbegrænsnings-tænkningen ud i dens yderste konsekvens. Ofte fremføres den med pragmatiske argu-

menter: Det kan godt være, at det ville være bedre, hvis junkierne holdt op med at tage deres stoffer, men der er en restgruppe, som vi trods gentagne forsøg ikke kan få i tale. Når det gælder dem, står vi med valget mellem, at de går til grunde i rendestenen, eller at vi pragmatisk går ind og støtter dem der, hvor de er.

F.eks. kan man behandle misbrugere med metadon, som man behandler sukkersyge med insulin, og så kan de leve en tålelig tilværelse med misbruget. Den samme tankegang dukkede op i Danmark i slutningen af 90'erne med forslagene om fri heroin.

Mellem denne pragmatiske tilgang og liberalismen er der en tæt forbindelse, fordi også skadesbegrænsnings-retningen forudsætter en frihed hos individet uafhængig af social sammenhæng mm.”

Unge ud og ind af fokus

Selv om målgruppen fra starten var de ”håbløse” junkier og dermed især den ældre gruppe af misbrugere, bredte metadonbehandlingen sig hurtigt til andre aldersgrupper.

”I løbet af kort tid kunne man se 17-årige narkoludere fra Skelbækgade på metadon,” fortæller Morten Nissen.

”I det hele taget er de unge gledet ind og ud af fokus i narkobehandlingen, siden narkotika for første gang blev defineret som et misbrugsproblem i slutningen 60'erne og begyndelsen af 70'erne. Det er vældig godt beskrevet i Jakob Hilden Winsløws bog ”Narreskibet”.

Dengang var misbrugerne pr. definition unge. De ”valgte en ny livsstil, en alternativ livsform, et nyt samfund”. Man opfattede dem ikke som afvigere, der skulle rettes af. I nogle behandlingssammenhænge var der tendenser til at tænke, hvordan etablerer vi nogle samfund, de unge kan fungere i, og hvordan hjælper vi dem til at definere et godt liv. Det er nogle figurer, som først dukker op igen i 90'erne med den liberale bølge inden for misbrugsindsatsen.

I løbet af 70'erne bliver den samme gruppe

morfin- og heroinbrugere ældre og ældre, og fokus på unge misbrugere fader ud. Ungdomsproblematikken og misbrugsproblematikken bliver skilt ad. Endegyldigt i midten af firserne, hvor de unge slet ikke er på banen i misbrugsdebatten.” I den periode arbejdede Morten Nissen selv med narkomaner:

”Vores indstilling var, at vi slet ikke kunne gøre noget ved unge, der brugte narko, fordi de ikke havde ”smagt asfalten” endnu. De havde ikke set konsekvenserne. Når man er 17 år, er det nemt at trække på gaden og tjene en masse penge. Man mærker ikke endnu, hvor slemt det er, sagde vi til hinanden.

Når vi når frem til 90'erne, træder ungdommen igen ind på misbrugs-banen, blandt andet i forbindelse med rygeheroin. Nu opdager man, at misbruget breder sig til alle aldersgrupper.

Sådan som pludselig epidemier af problemer med unge med mellemrum bliver udskreget.

Så kom ecstasy og de andre feststoffer. Og i slutningen af 90'erne blev hashen, som hele tiden havde været der, pludselig til et egentligt narkotisk stof, som man bliver afhængig af, og som man skal behandles for. Sådan havde man ikke set på hash siden en kort periode i slutningen af 60'erne.”

Det frie individ

Netop i forhold til unge misbrugere er der i de seneste år opstået nogle indsatsformer, som hverken tager afsæt i kontrol-diskursen eller i den pragmatiske skadesbegrænsning. Det er især sket i København omkring det, der i dag hedder Vilde Læreprocesser (*se også interviewet med Søren Magnussen andetsteds i dette nummer).

Efter Morten Nissens opfattelse er det nødvendigt at gøre sig fri af de to dominerende figurer og søge én tredje vej:

”De, der tager udgangspunkt i den liberale diskurs, forsøger at udgøre en humanistisk modpol til recepten med mere politi, mere

kontrol, mere straf. Men jeg mener, at de er fanget af en lige så liberalistisk diskurs.

Man indsmugler en forestilling om, at det gode liv kun kan diskuteres individuelt. Det er kun den enkelte, der kan fastlægge kriterierne for, hvad det gode liv er.

I årtier troede vi, at misbrugerne var syge enten i form af psykopati eller misbruget i sig selv som sygdom. Så kom den anti-psykiatriske eller den social-psykiatriske bølge, hvor man vil tage forbrugeren for gode vare. Nu skal vi ikke sige, at han er irrationel. Nu skal vi spørge, hvad han selv synes.

Altså igen det frie valg. Lige som i liberalistiske nationaløkonomiske teorier om forbrugeren på markedspladsen, definerer man rusmiddelbrugeren som en rationelt vælgende person. Men man ikke har svar på, hvad man skal gøre, når personen bedrager sig selv og ”vælger” at gå i hundene.

Derfor forudsætter begge de to tænkninger også, at man definerer nogle andre, som ikke får frit valg. Det er det liberale samfunds grundfigur, at der er de vilde, de udstødte, de sindssyge, som må afskæres.

Men grundlæggende er det den enkeltes egen ansvar, om han eller hun vælger forkert.”

Marginalisering

Marginalisering er kodeordet, når Morten Nissen skal forklare, hvorfor ideen om eget ansvar og frit valg er uholdbar:

”Der er tre former for marginalisering, som ideen om individets frie valg ikke tager højde for: en psykologisk, en social og en social marginalisering.

Den psykologiske handler om selvbedraget - i mit eget forhold til mig selv og i vores forhold til hinanden. Et begreb som konfliktundvigelse – bl.a. ved hjælp af rusmidler - er også en del af det. Den er så nem at få øje på.

Den sociale marginalisering foregår i de institutioner og organisationer, de unge færdes i og bevæger sig imellem, især uddannelsesinstitutioner. De udstøder systematisk.

F.eks. sad jeg sidste år på Den Økologiske Produktionsskole på Nørrebro. De havde et problem med hash. De ville gerne blive ved med at sætte projekter i gang og aktivere hashbrugere. Men hvis rygten gik, at skolen var et hashsted, var der en masse unge, som ikke ville komme der, eller hvor forældrene ikke ville lade dem komme der. Derfor blev skolen nødt til at signalere, at den ikke var et hashsted. De måtte slå fast, at hash er forbudt, fordi hash er forbudt. Ellers ville de glide ned i bunden af det hierarki, der etableres imellem den slags ungdomsinstitutioner.

Hashproblemet bliver skubbet ud. Vi har et problem, men vi kan ikke snakke om det, før det er så voldsomt, at en person skal behandles og smides ud. Det skaber en synde-bukke-effekt.

Det tredje element handler om, at vi lever i en kultur, hvor vi spiser functional food og drikker særlige energidrikke, når vi skal køre hele vejen hjem fra sommerferie i Frankrig. Systematisk, instrumentalt putter vi noget i kroppen for at opnå bestemte effekter.

Det er et meget bredere kulturelt fænomen end de unge, men vi udskiller f.eks. de unges hashrygning som et særskilt ”problem”, der skal behandles.”

En kollektiv definition

For Morten Nissen må forsøget på at finde en tredje vej i indsatsen over for misbrug starte med den måde, vi definerer misbrugsproblemet på:

”Vi må forstå, at når nogle har misbrugsproblemer, er det vores problem. Vi skal ikke kun hjælpe den anden af humanitære grunde, fordi han er et menneske. Misbruget er et udtryk for et problem, vi har til fælles.

Misbruget er f.eks. udtryk for den udstødning, der finder sted i skolen. Det er udtryk for indvandringspolitiske problemstillinger. Og meget andet.

Derfor må vi stille spørgsmålet: Hvordan udvikler vi en kultur, hvor vi tager os af

hinandens svagheder og støtter hinanden i vores styrker? Men det forudsætter, at vi opfatter kultur som noget, der skabes. Og der svømmer jeg nok mod strømmen.

Men for mig er det afgørende, at man – i modsætning til de liberalistiske tilgange – fastholder mulighederne for den kollektive socialpolitiske diskussion om, hvad det gode liv er.

Med det udgangspunkt kan man arbejde med de almene, politiske, økonomiske, kulturelle forhold samtidig i stedet for at fokusere på det enkelte person og det udpegede problem – f.eks. misbrug eller kriminalitet – og overlade det til eksperten at behandle.”

De unges livssituation

Det er i den retning, at en projekterne omkring Vilde Læreprocesser, bevæger sig, mener Morten Nissen:

”De udskiller netop ikke misbruget som en særlig sygdom, men vender det f.eks. om og gør det til en mobiliseringsplatform. F.eks. bliver piger med heroinmisbrugende storebrødre rekrutteret til Sjakkets projekt ”No Hope With Dope”.

Folk inddrages som deltagere i et miljø, hvor problemet findes. Og problemet var et levende og omdiskuteret spørgsmål i det ungdomsmiljø, som Sjakket selv udgjorde. På den måde opbygger de netværk omkring de unge og ungdomsgrupperne.

Og de arbejder med de unges livssituation bredt. F.eks. samarbejder de med Specialarbejderforbundet, når de står i den situation, at unge indvandrere ikke kan få arbejde, selv om arbejdsgiverne råber op om, at de mangler arbejdskraft. Fagforeningsmanden i netværket

kan sige til socialarbejderen: Der er den mester, som mangler folk. Hvis ikke han ansætter Muhammed, så kom til mig, så laver jeg ballade ud af det.

Det er bare et eksempel på, at der er en responsivitet i indsatsen.

I Hillerød har man haft et projekt, Bølgebryderne, hvor man hyrede de unge til at gå ud og registrere narkotikaforbruget på diskotekerne.

Man spurgte også de unge om deres egne holdninger, så deres rolle blev udvidet fra ’rapportører’ til vigtige stemmer i debatten om indsatsen. Socialarbejderne påtog sig den udfordring at sikre, at de unge ikke bare blev gidsler i et spil, som det ofte sker, når ’brugerperspektiver’ fortolkes af de magtfulde.

Bagefter samlede man oplysningerne sammen, arrangerede en stor konference, hvor man rejste spørgsmålet: Hvad gør vi så?

På Amager arbejder man i Klub 47 med at påvirke hip-hop-miljøet. Man får diskussionerne om stoffer ind i miljøet, ikke på en ekskluderende måde, men problematiserende. Man rejser temaer som behovet for, at unge tager sig af hinanden, og får de temaer ind i rap-teksterne.

På den måde er man med til at skabe en tredje vej, hvor vægten bliver lagt på at gribe ind i de kulturer, hvor de unge anvender rusmidler, og hvor misbrug opstår. Og man skaber situationer, hvor de unge oplever, at her er noget, vi skaber sammen.”

Michael Voss er freelance-journalist. Han skriver jævnligt i Ungdomsforskning.

BØGER

Nye forskningsrapporter om unge

To forskningsrapporter, der netop er udkommet, sætter fokus på problemstillinger, der vedrører unge – men på meget forskellig vis. Den ene rapport handler om risikoen for udvikling af spiseforstyrrelser – den anden om unge indenfor jern- og metalindustrien. Ungdomsforskning giver her en introduktion til begge rapporter.

Af Niels Ulrik Sørensen

Risiko for udvikling af spiseforstyrrelser

Omkring en fjerdedel af unge kvinder mellem 16 og 20 år udviser en adfærd, der indebærer risiko for udvikling af spiseforstyrrelser, eller kan være helbredsskadelig på andre måder.

Risikoadfærden forekommer hyppigere end forventet sammen med overvægt, andre helbredsproblemer, medicinforbrug, stress og andre former for risikoadfærd som rygning, alkoholoverforbrug, hash og anden stofmisbrug.

Det er konklusionen på Sundheds- og Sygelighedsundersøgelsen 2000, der for få år siden blev iværksat af Statens Institut for Folkesundhed til kortlægning af udbredelsen af spiseforstyrrelse i den almindelige danske befolkning.

Resultaterne foreligger i bogen *Risikoadfærd for udvikling af spiseforstyrrelser blandt danske kvinder*, der er udarbejdet af speciallæge i psykiatri Mette Wadegaard.

Bogen handler om forekomst af risikoadfærd for spiseforstyrrelser blandt almindelige danske kvinder i alderen 16-59 år samt forekomst af slankekur, kropsutilfredshed mv. hos såvel kvinder som mænd. Risikoadfærden er analyseret for sammenhænge med fysisk og psykisk helbred, medicinforbrug, behandlerekontakter, netværkskontakter samt andre former for risikoadfærd som rygning, alkohol, hash og anden stofmisbrug.

Undersøgelsen bygger på en nationalt

repræsentativ stikprøve på 3820 personer fra 16 og derover fra alle 15 amter i Danmark. I bogen er undersøgelsen systematisk og overskueligt fremstillet med masser af tal og tabeller.

Mette Waadegaard: *Risikoadfærd for udvikling af spiseforstyrrelser blandt danske kvinder*, Statens Institut for Folkesundhed, Sundhedsstyrelsen, København 2002

Lærlinge og virksomheder i jern- og metalindustrien

Mange forskellige uddannelsesområder oplever i disse år, at det er blevet vanskeligere at rekruttere og fastholde unge i uddannelsesforløbene. Det gælder også indenfor jern- og metalområdet.

Dansk Industri har derfor taget initiativ til en analyse af lærlinge indenfor jern- og metalområdet med fokus på udfordringerne i forbindelse med rekruttering og fastholdelse af unge.

Analysen, der præsenteres i bogen *Samspillet mellem lærlinge og virksomheder i jern- og metalindustrien*, er lavet af Pia Olsen og Mette Bøttcher Sørensen under ledelse af Birgitte Simonsen fra Center for Ungdomsforskning.

I bogen kan man læse, hvilke forskelligartede forventninger og forestillinger lærlingene har om deres læretid, inden de begynder på

lærepladsen, samt hvordan de oplever det sociale miljø og de faglige krav, når de har været i lære i nogen tid.

Bogen kommer også med svar på, hvordan værkførere og svende opfatter lærlingenes indsats i virksomhederne.

Der tegnes et billede af de interessefællesskaber og interesse modsætninger, der er mellem virksomheder og lærlinge i jern- og metalindustrien, ligesom der peges på, hvilke aspekter af lærlingeforholdet, der måske kan udvikles.

Bogen er tænkt som et redskab til alle, der

til daglig har med lærlinge at gøre enten som lærlingeansvarlige eller som kolleger. Den rummer en række nærbilleder af branchen og er primært lavet som et kvalitativt studium – men rummer også et statistisk miniportræt af elever i praktik indenfor jern- og metalområdet.

Pia Olsen, Mette Bøttcher Sørensen og Birgitte Simonsen: *Samspelet mellem lærlinge og virksomheder i jern- og metalindustrien*, Center for Ungdomsforskning, Institut for Uddannelsesforskning, Roskilde Universitetscenter 2002

KOMMENTAREN

Skolastisk skolede skolelærere

Den nye læreruddannelse fremelsker skolastiske og kundskabsfaglige kvaliteter hos de lærerstudierende. Det skaber muligvis lærere, der er gode undervisere for elever med gode boglige forudsætninger. Men, skriver cand. scient. soc. Henrik Hersom Jensen, de ikke-boglige elever får sandsynligvis ringere vilkår i folkeskolen.

Af Henrik Hersom Jensen

De første dimittender fra den nuværende læreruddannelse startede for nylig deres karriere i folkeskolen. De nye lærere er blevet anderledes fagligt præget under deres uddannelse end studerende under den tidligere bekendtgørelse om læreruddannelse fra 1992.

De nye lærere har gennemgået en uddannelse, hvor det pædagogiske fagområde er blevet kraftigt reduceret, det pædagogiske speciale er blevet afskaffet til fordel for en liniefagsbaseret bacheloropgave, og det tidligere obligatoriske praktisk-musiske fagområde er bortfaldet.

I stedet har de på papiret erhvervet sig dybere fag-faglig indsigt i deres liniefag. Inklusive den skriftlige opgave i et af liniefagene udgør den samlede liniefagstyngde i den nuværende uddannelse næsten to tredjedele af den samlede uddannelse, hvilket er mere end en fordobling i forhold til før.

Social frasortering

Denne markante omstrukturering afføder en ændret lærerprofil. Den nuværende læreruddannelses radikale prioritering af liniefagsbaserede skolastiske og kundskabsfaglige kvaliteter hos de lærerstudierende rummer potentielt en øget fag-faglig orientering i læreruddannelsesfeltet.

Den tidligere læreruddannelses indhold lagde op til en helhedsorientering mod såvel pædagogiske, praktiske, musiske og kund-

skabsfaglige kompetencer hos deltagerne i uddannelsen. Helhedsorienteringen lagde således op til, at den lærerstudierende fik forståelse for andre læringsåbninger end den kundskabsfaglige. Den obligatoriske pædagogiske fagdel gav bl.a. muligheden for en større indsigt i specialpædagogiske problematikker.

Den øgede kundskabsfaglighed i den nye læreruddannelse rummer en fare for, at netop pædagogiske og praktiske kompetencer bliver sekundære. Og at folkeskolens elever i for høj grad vil blive bedømt efter deres muligheder for at tilegne sig kundskabsfagligheden. Det kan på sigt betyde, at folkeskoleelever, som ikke kan tilegne sig denne faglighed, falder udenfor. Der risikeres dermed en social frasortering af de ikke-kundskabsfagligt orienterede elever.

Færre pædagogiske og praktiske kompetencer

De nye lærere er muligvis kundskabsfagligt kompetente, hvilket kan gøre dem i stand til at levere kvalitativ undervisning i klassen for elever med gode boglige forudsætninger.

Set alene ud fra de nye læreres uddannelsesmæssige baggrund, er det imidlertid sandsynligt, at de vil være mindre i stand til at stimulere og udvikle elever med færre boglige dispositioner gennem overordnede pædagogiske refleksioner og praktiske læringsforløb. Det må nemlig forventes, at de almene pæda-

gogiske og praktiske kompetencer generelt er mindre hos de fremtidige lærere.

Det er ikke muligt at kvalificere en kommende lærer *alene* gennem et uddannelsesforløb. Men alligevel præger et givent uddannelsesforløb den deltagende studerendes habituelle dispositioner. Prægningen i uddannelsen effektuerer en ændring i den studerendes dispositioner, og dermed en ændring i sammensætningen af den studerendes kompetencer.

Og som det ser ud nu, er denne ændring altså ikke rettet mod at tilgodese de ikke-boglige elever, men derimod mod indirekte at tilgodese de skolede skolelever med kundskabsfaglige egenskaber.

Nye slags studerende

Der er flere aspekter i forbindelse med karakteristikken af den nye lærerprofil.

Det nye kundskabsfaglige indhold på uddannelsen ændrer ikke bare de studerende på uddannelsesstederne samt deres orientering i folkeskolen. Et andet aspekt drejer sig om den ændrede *ydre apparition*, læreruddannelsen opnår som følge af det indholdsændringen.

Den ændrede ydre apparition kan på sigt medføre en forandring af den generelle rekrutteringsprofil hos de studerende. Der kan derfor rejses spørgsmål om, hvorvidt det tendentielt vil være nogle andre sociale kategorier af studerende, der – som følge af læreruddannelsens kundskabsfaglige image eller renommé – vælger uddannelsen.

Akademiske lærere

Det er sandsynligt, at nogle af de mennesker, der vælger den nuværende læreruddannelse, er personer, som dels tiltrækkes af kundskabsfagligheden, og at læreruddannelsen dermed, over tid, får en ændret målgruppe, som skaber nogle andre lærerprofiler til folkeskolen.

Læreruddannelsens akademiske fagfaglige status (og professionsbachelortitlen) vil givetvis tiltrække en højere procentdel af snævert fag-fagligt interesserede studerende til valget af uddannelsen, hvilket vil begave folkeskolen med nogle kundskabsfaglige lærere.

På den anden side kan disse lærere *i sig selv* medvirke til den social polarisering i skolen, idet elever med naturlig interesse i kundskabsfagligheden, vil have et *habituelt fællesskab* med disse lærere. De ikke-boglige elever vil omvendt, med primær interesse i pædagogisk- og praktiskfaglige lærere, ikke have samme muligheder for at opnå et habituelt fællesskab med denne pågældende lærerprofil.

Også det ændrede rekrutteringsgrundlag til lærerprofessionen giver dermed indirekte de bogligt intelligente endnu bedre vilkår i skolen, og skolen, som samfundsmæssig institution, skærper dermed den sociale reproduktion af kundskabsfaglighedens *commonsense*.

Henrik Hersom Jensen er cand. scient. soc. i pædagogik og socialvidenskab. Han er ligeledes uddannet folkeskolelærer med tre års erfaring som lærer.

Center for Ungdomsforskning (CeFU) er en forskningsenhed på Roskilde Universitetscenter. Centrets formål er at analysere forhold omkring unges deltagelse i samfundet og koordinere viden og faktuelle oplysninger om unge. Centret tager forskningsmæssigt udgangspunkt i de unges livsstil og de brydninger der præger hverdagen i uddannelsesinstitutioner, demokratiske organisationer og på arbejdsmarkedet.

Center for Ungdomsforskning er udviklet som en ny konstruktion indenfor universitetsverdenen. Centret er tæt knyttet til en forening med medlemmer fra forskellige centrale institutioner, organisationer og virksomheder i Danmark.

Center for Ungdomsforskning modtager gerne henvendelser fra alle der interesserer sig for ungdomsforskning. CeFU hjælper også gerne med henvisninger og rådgivninger. Hvis det passer ind i vores profil og almene interesser, kan vi igangsætte både smalle målrettede undersøgelser og større undersøgelser. Der er også mulighed for at samarbejde med CeFU gennem samfinansierede ph.d. stipendier eller søge om medlemskab af foreningen bag CeFU. Endelig laver vi også foredrags- og konsulentvirksomhed i begrænset og prioriteret omfang.

CeFU's medlemmer er: Beskæftigelsesministeriet - BG-Fonden - BUPL (Forbundet for pædagoger og klubfolk) - Danmarks IdrætsForbund - Dansk Industri - Dansk Metal - Dansk Ungdoms Fællesråd - Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger - Folkehøjskolernes Forening i Danmark - Forsvarets Værnepligt & Rekruttering - FDB (Fællesforeningen for Danske Brugsforeninger) - Gymnasieskolernes Lærerforening - HK-Danmark - Kulturministeriet - Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration - Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling - Rigspolitiet - Socialministeriet - Specialarbejderforbundet i Danmark - TDC - Tilstøtningen A/S - Undervisningsministeriet.

CENTER FOR UNGDOMSFORSKNING

Roskilde Universitetscenter   Kommunikationsvej 1, P10   DK-4000 Roskilde
Tel +45 4674 2300   Fax +45 4674 3070   email cefu@ruc.dk   www.cefu.dk